

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Tereza Čížková

**Současná americká zahraniční politika ve vztahu
k Polsku: vývoj, faktory, tendence**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Tereza Čížková**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Francis D. Raška, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

ČÍŽKOVÁ, Tereza. *Současná americká zahraniční politika ve vztahu k Polsku: vývoj, faktory, tendence*. Praha, 2013. 68 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra amerických studií. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Francis D. Raška, Ph.D.

Abstrakt

Americká zahraniční politika představuje vzhledem k přetrvávajícímu významu Spojených států a jejich postavení světové velmoci vhodné téma pro bližší analýzu. Zaměření na Polsko a americkou zahraniční politiku ve vztahu k němu umožňuje na konkrétním příkladu zaznamenat faktory, které působí na tvorbu americké zahraniční politiky a zkoumat míru jejich vlivu. Výběr Polska lze zdůvodnit jeho velkým potenciálem, stoupající důležitostí v rámci evropské politiky a dlouhodobým partnerstvím, které se v průběhu historie mezi Polskem a Spojenými státy vytvořilo. Charakterizace faktorů působících při formulaci americké zahraniční politiky umožňuje pochopení tendencí a změn v přístupu k Polsku ze strany Spojených států. Současná zahraniční politika je ovlivněna nejen aktuálním vývojem, ale i historickými souvislostmi a okolnostmi, které mohou mít dopad na její tvorbu a nynější podobu. Jelikož formování amerického přístupu vůči Polsku neprobíhá izolovaně od dalších procesů, závisí jeho výsledná podoba i na dalších proměnných, jakými jsou celková zahraničněpolitická orientace Spojených států, jejich vztah s Ruskem či záležitosti související s bezpečnostní situací. Dynamický vývoj událostí po roce 2001 ilustruje, jak se nové okolnosti mohou promítat do podoby zahraniční politiky a zároveň umožňuje sledovat procesy, které změny v americkém přístupu iniciují v samotném Polsku.

Abstract

Given the enduring importance of the United States and its superpower status, American foreign policy represents a suitable topic for a detailed analysis. The focusing on Poland and the U.S. foreign policy related to it enables to find factors influencing the process of foreign policy-making and to examine the level of their impact. Selecting Poland can be explained by its great potential and rising importance within European politics as well as the long-lasting partnership between Poland and the United States that has been developed over the years. The characterization of factors influencing the formulation of the U.S. foreign policy enables understanding of tendencies and changes in the U.S. approach towards Poland. Contemporary foreign policy is not solely affected by current developments, but also the historical context and circumstances can have impact on its formulation and current shape. The formation of the American approach towards Poland is not completely isolated from other processes and therefore its final outcome depends on subsequent variables such as general American foreign orientation, the relations with Russia or the course of the general security situation. Dynamic development of events since 2001 shows how these new circumstances can be projected into the shape of foreign policy and simultaneously allows us to follow the processes that are being initiated by the U.S. approach in Poland itself.

Klíčová slova

Spojené státy americké, zahraniční politika, Polsko, mezinárodní vztahy, protiraketová obrana, Rusko

Keywords

United States of America, foreign policy, Poland, international affairs, missile defense, Russia

Rozsah práce: 142 786

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. května 2013

Tereza Čížková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Francisi D. Raškovi, Ph.D. za odborné vedení a vstřícný přístup.

Teze magisterské diplomní práce

Jméno:

Tereza Čížková

E-mail:

tereza.cizkova@gmail.com

Semestr:

letní

Akademický rok:

2010/2011

Obor:

Americká studia

Název práce:

Současná americká zahraniční politika ve vztahu k Polsku: vývoj, faktory, tendence

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

zimní, 2012/2013

Vedoucí diplomního semináře:

doc. PhDr. Miloš Calda, CSc.

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Francis D. Raška, Ph.D.

Zdůvodnění výběru tématu práce (10 řádek):

Americká politika vůči Polsku se v průběhu posledních let vyvíjela s ohledem na aktuální zahraničně-politické otázky, které reflektovaly jak změny ve vnitropolitické situaci, tak vývoj situace mezinárodní. Polsko a středoevropský region patřily od konce studené války k jedné z nejdůležitějších oblastí amerického zájmu a i po více než dvou desetiletích od zahájení demokratizačních procesů představují důležitý objekt americké zahraniční politiky. Zároveň procesy odehrávající se na polské politické scéně a orientace polské politické elity na amerického spojence ovlivňuje podobu americko-polských vztahů, které zůstávají nadstandardními i v současnosti. Proto vztahy mezi Spojenými státy americkými a Polskem, jejich dynamika a podoba patří k významnému aspektu americké zahraniční politiky.

Předpokládaný cíl (10 řádek):

Cílem magisterské práce je definovat nejvýznamnější proměnné, které určují podobu zahraniční politiky Spojených států amerických vůči Polsku. Mezi hlavní části této definice bude patřit analýza historického vývoje a faktorů, které mohou současnou zahraniční politiku určovat, zhodnocení americké vnitřní politiky, jejích zájmů, proudů a případných protichůdných tendencí a především pak podrobná analýza hlavních faktorů, které mají na současnou podobu americké zahraniční politiky vůči Polsku vliv. Zasazení vzájemných polsko-amerických vztahů do širšího kontextu a zachycení hlavních tendenčních vývojų zahraniční politiky Spojených států představuje dílčí cíl práce, který je však nezbytný stanovit pro správné uchopení a zhodnocení jednotlivých etap, kterými vývoj americké zahraniční politiky ve vztahu k Polsku prošel.

Základní charakteristika tématu (20 řádek):

Současné americko-polské vztahy lze charakterizovat jako nadstandardní v evropském i celosvětovém měřítku. Úrovně, na kterých jsou vzájemné vztahy budovány, zahrnují politickou, ekonomickou, bezpečnostní i společenskou dimenzi. Počátky spolupráce a

později vytvoření partnerství zformovaly současný vztah obou zemí, který však není v průběhu let zcela beze změny. Právě případné oscilace především na politické rovině americko-polského spojení s přesahy do oblasti bezpečnosti, vojenské spolupráce a ekonomicko-sociálních vztahů jsou významným ukazatelem sloužícím k definování vývoje americké zahraniční politiky vůči Polsku. Významnými faktory v rámci bilaterálních vztahů se stala válka v Afghánistánu a Iráku, projekt protiraketové obrany či otázka vízové politiky Spojených států vůči Polsku. Zároveň i americká zahraniční politika vůči Evropě jako celku, Evropské Unii, Severoatlantické alianci či důležitým hráčům na evropské politické scéně, jakým je například Rusko, definuje s různou intenzitou i americko-polské vztahy. Dopad těchto faktorů, jejich význam a podíl na výsledné podobě americké zahraniční politiky proto představuje téma, které zasluhuje podrobnější analýzu umožňující komplexně zhodnotit současnou americkou politiku vůči Polsku a případně načrtnout možné scénáře dalšího vývoje.

Předpokládaná struktura práce (15 řádek):

V první části práce stanovím základní teoretický rámec zahraniční politiky se zaměřením na Spojené státy americké. Druhá část bude věnovaná hlavním historickým faktorům ovlivňující současnou podobu americko-polských vztahů a roli Spojených států při formování svobodného a demokratického Polska. V další, stežejnější části se budu věnovat americké zahraniční politice vůči Polsku na počátku 21. století a faktorům, které na ni měly vliv, tedy především útokům z 11. září a následné invazi do Afghánistánu. Irácká invaze, polské zapojení do bojových operací a jeho možný dopad na podobu vzájemných vztahů bude také obsahem této části práce. Ve třetí části se budu dále věnovat dalším událostem a změnám, které se odehrály v rámci vzájemných vztahů v následujícím období a mohly ovlivnit vývoj americké zahraniční politiky - problematice protiraketové obrany a obecně bezpečnosti či oblasti vízové politiky a také faktorů americko-ruských vztahů působících na americkou zahraniční politiku. Závěr práce bude obsahovat shrnutí dosavadního vývoje americké zahraniční politiky včetně zachycení všech nejdůležitějších aspektů, možný budoucí posun a nejdůležitější určující faktory.

Základní prameny a literatura (20 nejdůležitějších titulů včetně lokace):

BALCEROWICZ, Boleslaw et.al. *Rocznik strategiczny 2009/10*. Warszawa: Scholar, 2010. (KSV T.G. Masaryka v Jinonicích)

BIELEŃ, Stanislaw. *Politika zagraniczna Polski do wstąpieniu do NATO i do Unii Europejskiej*. Warszawa: Difin SA, 2010. (knihovna Polského institutu v Praze)

DAVIES, Norman. *Hearth of Europe: A Short History of Poland*. Oxford: Oxford University Press, 1986. (knihovna Polského institutu v Praze)

DAVIES, Norman. *God's Playground: History of Poland (Volume I - The Origins to 1795)*. New York: Columbia University Press, 1982. (knihovna Polského institutu v Praze)

DAVIES, Norman. *God's Playground: a history of Poland in two volumes (Volume 2, 1795 to the present)*. New York: Columbia University Press, 1982. (knihovna Polského institutu v Praze)

DZIELSKI, Witold, MICHNIK, Wojciech. *Irak – dylematy amerykańskiej interwencji*. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2007. (knihovna Jagelonské univerzity, Krakow, Polsko)

FELGENHAUER, Pavel. *Stationing of Patriot Missiles Near Russian Border in Poland Threatens US-Russia Relations*, *The Jamestown Foundation* (January 2010) (online)

GILPIN, Robert. „The Rise of American Hegemony,” in *Two Hegemonies: Britain 1846-1914 and the United States 1941-2001* edited by Patrick Karl O'Brien and Armand Clesse. Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd., 2002. (knihovna Jagelonské univerzity v Krakově)

GOLDSMITH, Benjamin E., HORIUCHI, Yusaku, INOBUCHI, Takashi. *American Foreign*

Policy and Global Opinion: Who Supported the War in Afghanistan? *The Journal of Conflict Resolution*. Vol. 49, No. 3 (Jun., 2005), pp. 408-429 Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/30045121> (JSTOR)

CHWALBA, Andrzej. *III Rzeczpospolita: Raport Specjalny*. Krakow: Wydawnictwo Literackie, 2005. (knihovna Jagellonské univerzity v Krakově)

CHWALBA, Andrzej. *Polsko 1989-2008: dějiny současnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009 (KSV T.G.Masaryka v Jinonicích)

KISIELEWSKI, Tadeusz A. *Imperium Americanum? Międzynarodowe uwarunkowania sprawowania hegemonii*. Warszawa : Trio, 2004. (knihovna Jagellonské univerzity, Krakow, Polsko)

KOZÁK, Kryštof, et al. *Zahraniční politika USA na počátku 21. století*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009. (KSV T.G.Masaryka v Jinonicích)

KUŹNIAR, Roman, SZCZEPANIK, Krzysztof. *Polityka zagraniczna RP 1989-2002*. Warszawa: Askon, 2002. (knihovna Jagellonské univerzity v Krakově)

NYE, Joseph Nye. *Soft Power: The Means to Success in the World Politics*. New York : PublicAffairs, 2004.

SHELTON, Anita Krystyna. *The Democratic Idea in Polish History and Historiography*. New York: Columbia University Press, 1989. (knihovna Jagellonské univerzity v Krakově)

SZCZEPANIK, Krzysztof, HERMAN-ŁUKASIK, Anna, JANICKA, Barbara. *Stosunki dyplomatyczne Polski: Informator, Tom II – Ameryka Północna i Południowa 1918-2007*. Warszawa: Askon, 2008. (knihovna Polského institutu v Praze)

SZCZERSKI, Krzysztof. *Podmiotowość geopolityczna: Studia nad polską polityką zagraniczną*. Warszawa: KSAP, 2009. (knihovna Jagellonské univerzity v Krakově)

WALTZ, Kenneth. *Theory of International Politics*. Long Grove: Waveland Press, 2010. (KSV T.G.Masaryka v Jinonicích)

WAGROWSKA, Maria. „Udział Polski w interwencji zbrojnej i misji stabilizacyjnej w Iraku“, Centrum Stosunków Międzynarodowych. (online)

Elektronické zdroje:

Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej (www.msz.gov.pl)

The Library of Congress (<http://thomas.loc.gov/home/thomas.php>)

U.S. Senate Committee on Foreign Relations (<http://foreign.senate.gov/>)

U.S. State Department (www.state.gov)

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí diplomního semináře		
Garant oboru		

Obsah

Obsah	1
Úvod	3
1. Zahraniční politika	6
1.1. <i>Realistický přístup</i>	6
1.2. <i>Idealistický přístup</i>	8
1.3. <i>Neoliberalismus</i>	9
1.4. <i>USA a Polsko</i>	10
2. Historie americké zahraniční politiky	11
2.1. <i>Kořeny americko-polských vztahů</i>	12
2.1.1. Boje za nezávislost	12
2.1.2. Ústava	14
2.1.3. Polská emigrace ve Spojených státech	16
2.2. <i>Americko-polské vztahy ve dvacátém století</i>	20
2.2.1. Formulace americké zahraniční politiky	20
2.2.2. Meziválečná léta	21
2.2.3. 1939-1989	23
2.3. <i>USA a svobodné Polsko</i>	26
2.3.1. Ekonomická pomoc Polsku	27
2.3.2. Spojené státy a vstup Polska do NATO	28
2.3.3. Střední Evropa jako zahraničněpolitická priorita	31
3. Zahraniční politika USA po roce 2000	33
3.1. <i>Válka v Afghánistánu</i>	33
3.2. <i>Válka v Iráku</i>	36

3.3. <i>Vízová politika</i>	39
3.4. <i>USA a plán protiraketové obrany</i>	41
3.4.1. <i>Volby 2008</i>	43
3.5. <i>Rusko</i>	47
3.5.1. <i>Americko-ruský reset</i>	49
Závěr	54
Summary	58
Seznam literatury a elektronických zdrojů	59

Úvod

Spojené státy americké, vyspělá demokratická země s nejstarší psanou ústavou na světě, se postupně za svých více než 230 let existence zařadily nezpochybnitelně mezi přední světové velmoci. Po Velké Británii přeneseně převzaly vůdcovství demokratického světa a staly se lídrem, jehož postavení vycházelo z politické i ekonomické převahy. Především v poválečném období se Spojené státy vyprofilovaly jako nezpochybnitelná supervelmoc, která určovala chod dějin a měla zásadní dopad na mezinárodní vztahy a průběh světových událostí. Z této pozice hrály Spojené státy stále významnější roli a jejich zahraniční politika ovlivňovala dění takřka po celém světě.

Tématem mé diplomové práce je současná americká zahraniční politika vůči Polsku, její vývoj, faktory a tendence. Spojené státy patří k mocnostem, které mají rozsáhlý vliv na světové dění a jejichž zahraniční politika je formována mnoha faktory a proměnnými. Zkoumání jejich povahy, původu a zároveň konkrétních dopadů na podobu zahraniční politiky tak nabízí příležitost, jak zhodnotit praktické kroky, které americké administrativy v zahraničněpolitické oblasti a ve vztahu ke konkrétnímu státu činí.

Nabízí se proto možnost analyzovat americkou zahraniční politiku nejen jako celek, ale zaměřit se právě na konkrétní stát. Názorným příkladem, na kterém je možné sledovat a hodnotit vývoj, faktory a tendence zahraniční politiky Spojených států, je Polsko. Mezi důvody pro výběr Polska, a k němu se vztahující americké zahraniční politiky, pak patří především jeho rostoucí, historicky podložený, význam v rámci Evropy, především pak té střední a východní.

Dále je pak výběr tématu americké zahraniční politiky vůči Polsku založen na faktu, že americko-polské vazby mají do minulosti sahající kořeny a i v současnosti patří k jednomu z nejnázornějších příkladů úzké spolupráce, která však v průběhu času zaznamenává oscilace. Ty jsou také předmětem zkoumání této práce, která si

klade za cíl určit hlavní příčiny těchto výkyvů a analyzovat jednotlivé kroky tvůrců zahraniční politiky Spojených států.

Americká zahraniční politika vůči Polsku se formuje s ohledem na okolnosti a faktory, jejichž analýza je hlavním cílem této práce. Rozbor politických, historických a mezinárodněpolitických faktorů působících na podobu americké zahraniční politiky vůči Polsku, a také změn, které tato politika prodělala, představují stěžejní oblast, na niž se tato práce zaměřuje. Dále se věnuje vývojovým tendencím, u kterých je kladen důraz především na jejich příčiny a podstatu a zároveň zasazení do širších souvislostí mezinárodního vývoje.

Práce se proto nezabývá pouze událostmi bezprostředně souvisejícími s Polskem, ale věnuje se také vnějším faktorům, které mohou mít na její formování přímý či nepřímý vliv. Výběr je založen především na relevanci ke vztahu k Polsku a reflektuje americkou zahraniční politiku v posledních deseti letech.

Zdroji této práce jsou knihy a odborné články zaměřující se na zahraniční politiku Spojených států, její vývoj a aspekty, které ji určují. Mezi ty se řadí například text Robert Gilpina *The Rise of American Hegemony* mapující cestu Spojených států k pozici světové velmoci či kniha Louise Henkina a Alberta Rosenthala *Constitutionalism and Rights: The Influence of the United States Constitution Abroad*, která se věnuje americké ústavě a jejímu vlivu mimo jiné právě na polskou ústavu. Pro stanovení teoretického rámce práce slouží jako výchozí literatura práce Kennetha Walze *Theory of International Politics* či titul *Soft Power: The Means to Success in the World Politics*.

Další zdroje v knižní podobě se věnují také Polsku a jeho politickému a historickému vývoji, přičemž tato práce čerpá především z kapitol souvisejících se Spojenými státy a vzájemnými americko-polskými vztahy. Mezi nejvýznamnější publikace se řadí tituly od britského historika Normana Daviese (především dvoudílná *God's Playground: History of Poland*) a polského autora Andrzeje Chwalby týkající se polské historie i současného dění.

Jako zdroje této práce dále slouží více než dvě desítky odborných článků postihujících všechna dotčená témata. Mezi nimi lze uvést studie publikované v odborných periodících jako *Political Science Quarterly* či *International Affairs* přístupných z internetové databáze JSTOR, nebo texty institucí orientujících se na studium mezinárodních vztahů jako je *Council on Foreign Relations* či *Centre for Strategic and International Affairs*. Kromě anglicky psaných článků a studií práce čerpá i z polských zdrojů – lze jmenovat texty *Centra Stosunków Międzynarodowych* či *Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych*. Další texty pochází od členů amerického think-thanku *The Piast Institute*, jehož hlavní oblastí zkoumání jsou americko-polské vztahy.

Práce také vychází z primárních dokumentů, jejichž zdroji jsou stránky Bílého domu, amerického ministerstva zahraničí, Národního archivu, edice FRUS (*Foreign Relations of the United States*) či stránek Organizace spojených národů. Mezi další relevantní zdroje lze zařadit internetové stránky *Council on Foreign Relations*, *Instytutu Pamięci Narodowej* nebo *Polish American Congress*.

1. Zahraniční politika

Existuje řada teorií popisujících zahraniční politiku státu, její podoby, faktory, které terminují ji i její hlavní aktéry. Pro bližší zkoumání zahraniční politiky konkrétní země, kterou jsou v případě této práce Spojené státy americké, je tedy nezbytné načrtnout základní tezi, z níž budou v dalších kapitolách vycházet jednotlivé aspekty a faktory americké zahraniční politiky vůči Polsku.

Zahraniční politika je ovlivňována externími a interními faktory. K externím faktorům patří především mezinárodněpolitická situace a globální problémy mající větší či menší vliv na daný stát. Za interní faktory lze považovat například vnitropolitickou situaci či vliv zájmových skupin na rozhodovací procesy v oblasti zahraniční politiky. Zahraniční politiku Spojených států lze následně hodnotit podle dvou tradičních přístupů k mezinárodním vztahům – realistického a idealistického.

1.1. Realistický přístup

Realistický přístup k zahraniční politice předpokládá, že se státy řídí racionálním jednáním motivovaným zajištěním vlastních zájmů. Stát jako hlavní aktér anarchistického mezinárodního prostředí musí zabezpečit svoji existenci a přežití, o což se snaží mimo jiné získáváním dostatečných zdrojů a budováním tzv. *hard power* s cílem získat nad ostatními aktéry převahu¹.

Samotný realismus se vyvíjel a stále vyvíjí, ve své klasické formě a původním významu ho lze v 21. století vnímat pouze okrajově. Nahradil ho neorealismus, vycházející z racionalistického paradigmatu a navazující na silící kritiku tradičního realismu, a strukturální realismus, který klade větší důraz na strukturu mezinárodních vztahů a rovnováhu moci než na lidskou povahu jako původce chování států a jejich

¹ Jack Donnelly, „Realism and International Relations“, *Library of Congress*, <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam032/99053676.pdf> (staženo 2. 3. 2012)

snahy získat moc². Třemi základními principy, kterými se řídí mezinárodní vztahy, jsou pak bezpečnostní dilema, rovnováha sil a národní zájmy³. Posledním z přístupů vycházejícím z realismu je neoklasický realismus navazující ve své podstatě na práce Hanse Morgenthaua, avšak vyzdvihující úlohu hegemonu v systému mezinárodních vztahů⁴.

Na základě výše zmíněných fundamentů lze charakterizovat faktory ovlivňující tvorbu zahraniční politiky z realistického pohledu. Snaha zajistit vlastní existenci prostřednictvím zvyšování politické, vojenské a ekonomické síly země vede v multipolárním světě i k potřebě budovat spojenečství a zvyšovat tím vlastní bezpečnost. Tímto motivem by bylo možné zdůvodnit i podobu základních pilířů americké zahraniční politiky, ať už v obecné rovině, či v té konkrétní se zaměřením na politiku vůči Polsku.

Polsko jako objekt americké zahraniční politiky je bezpochyby důležitou evropskou zemí, která má například podle více než sto let staré teorie sira Halforda Mackindera významnou geopolitickou pozici. Mackinderův text *Geografický střed dějin*⁵ poukazuje na východní Evropu jako na klíčový region, jehož ovládnutí je nezbytné pro dominanci v Eurasii a tím dominanci na světě. Mackinder tím tak do jisté míry předpověděl, že právě tento region získá strategický význam projevující se v průběhu celého století.

Nynější mezinárodněpolitická situace se značně liší od doby, ve které Mackinder svoji teorii publikoval, ale význam východní Evropy, tedy i Polska, zůstává značný, což dokazují i dějiny uplynulého dvacátého století. I z tohoto důvodu je relevantní věnovat pozornost právě americké zahraniční politice vůči Polsku, neboť

² John J. Mearsheimer, „Structural Realism“, *The University of Chicago*, <http://mearsheimer.uchicago.edu/> (staženo 2. 3. 2012)

³ Kenneth Waltz, *Theory of International Politics* (Long Grove: Waveland Press, 2010)

⁴ např. Robert Gilpin, „The Rise of American Hegemony,“ in *Two Hegemonies: Britain 1846-1914 and the United States 1941-2001* edited by Patrick Karl O'Brien and Armand Clesse (Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd., 2002)

⁵ Halford J. Mackinder, „The Geographical Pivot of History“, *The Geographical Journal*, Vol. 23, No. 4 (Apr., 1904), pp. 421-437, <http://www.jstor.org/stable/1775498> (staženo 2. 3. 2012)

Polsko samotné hraje v současné době důležitou úlohu v evropských záležitostech a na svém významu dále získává.

1.2. Idealistický přístup

Americká zahraniční politika se však kromě realistického přístupu v mezinárodní politice řídila často i specifickým druhem idealismu, který byl posilován zvláštním pojetím Spojených států jako takzvaného *města na kopci*⁶, determinovaného šířit svobodu a demokracii. Po druhé světové válce Spojené státy převzaly, i v rámci tohoto konceptu, roli lídra svobodného světa a ukončily tak období izolacionismu převládající v americké zahraniční politice v meziválečných letech.

Tato nová úloha Spojených států ve světě byla podpořena i americkým excepionalismem⁷, dalším charakteristickým rysem majícím vliv i na zahraniční politiku země. Pád železné opony posílil americkou pozici ve světě a Spojené státy se tak během devadesátých let staly hegemonem v rámci mezinárodních vztahů. Demokratizační procesy zahájené ve střední a východní Evropě probíhaly za výrazného přispění právě Spojených států, které se staly do určité míry jejich garantem.

Z hlediska idealistického přístupu k zahraniční politice se tedy nabízí vysvětlení amerického zapojení do evropského i světového dění v devadesátých letech a na počátku dvacátého prvního století. Prosazování a šíření demokratických principů, politická i ekonomická pomoc při přechodu postkomunistických zemí k demokratickým vládám či celkové budování nového systému mezinárodních vztahů, který by plnohodnotně nahradil bipolární studenoválečnický svět založený na konfrontaci a doktríně vzájemně zaručené destrukce – všechny tyto americké

⁶ *city upon a hill*, puritánský koncept, který použil John Winthrop ve svém kázání nazvaném „Vzor křesťanské shovívavosti“ (1630) vycházejícím z Ježíšova Kázání na hoře, označuje přeneseně ideál společenství, které je příkladem pro celý svět (pozn. autorky)

⁷ přesvědčení, že americký národ je výjimečný a předurčený šířit dále svobodu a demokracii (pozn. autorky)

iniciativy by se daly hodnotit právě optikou idealistického pojetí zahraniční politiky Spojených států.

1.3. *Neoliberalismus*

K jednomu z hlavních přístupů, který je v souvislosti s americkou zahraniční politikou nutné zmínit, patří neoliberalismus a především pak jeho koncept tzv. měkké síly (*soft power*). Tato měkká síla, neboli „schopnost země dosáhnout cílů ve světové politice, o které usiluje, protože ostatní země, obdivujíc její hodnoty, napodobujíc její příklad a aspirujíc na její úroveň prosperity a otevřenosti, ji chtějí následovat“⁸, souvisí s liberálním pojetím zahraniční politiky.

Zdrojem měkké síly jsou politické hodnoty dané země, její stabilita a prosperita, morální kredit a respekt v zahraničí, ale také například kultura. Stát díky měkké síle zvyšuje svůj vliv a posiluje své mezinárodní postavení, k čemuž využívá nevojenských prostředků - bilaterálních či multilaterálních mezinárodních jednání, řešení případných sporů u mezinárodních organizací apod.

Spojené státy používají měkkou sílu s cílem zlepšit vlastní obraz v zahraničí především v očích světové veřejnosti, přičemž ji užívají v kombinaci s klasickou silou tvrdou. Je tedy přínosné sledovat také tuto linii v souvislosti s Polskem a upozornit na její nejvýznamnější aspekty. Pro závěry práce se jeví jako nezbytné zároveň zhodnotit zvolené postupy prosazování amerických zájmů prostřednictvím měkké síly a analyzovat, jaký měly dopad na vzájemné vztahy.

⁸ Joseph Nye, *Soft Power: The Means to Success in the World Politics* (New York: PublicAffairs, 2004), str. 5

1.4. USA a Polsko

Zahraniční politika vůči Polsku, tedy postkomunistické zemi transformující svůj politický, ekonomický i společenský systém a procházející významnou etapou dějin, představuje vhodný příklad, který je možné podrobit širší analýze. Dva aspekty americké zahraniční politiky, tedy výše stručně nastíněné realistické a idealistické hledisko, dovolují určit hlavní faktory ovlivňující politiku Spojených států vůči Polsku a identifikovat stěžejní události v jejím vývoji.

K faktorům, na které se tato práce zaměřuje, patří historický vývoj vzájemných vztahů a celkové geopolitické situace určující podobu a dynamiku americké zahraniční politiky. Historii americko-polských vztahů, stejně jako existenci ruského aspektu či vojenských operací v Iráku a Afghánistánu, lze kategorizovat jako další externí faktory mající vliv na tvorbu současné politiky.

Za nejvýznamnější interní faktory americké zahraniční politiky je možné považovat především vliv krajanských spolků ve Spojených státech a vliv zájmových a mocenských skupin na rozhodování jak exekutivních, tak legislativních orgánů. Důležitou roli v obecné rovině pak může hrát polská menšina ve Spojených státech a s ní související společensko-kulturní aspekt, který je taktéž možné zařadit mezi interní faktory mající vliv na podobu americké zahraniční politiky.

2. Historie americké zahraniční politiky

Prvním z faktorů, kterými se tato práce zabývá, je historie americké zahraniční politiky vůči Polsku a celková dynamika vzájemných vztahů, která se vyvíjela v průběhu času. Rozdělení této kapitoly reflektuje jednotlivé historické úseky, které se vzájemně liší především v souvislosti s dějinným vývojem polského státu.

První část kapitoly je proto zaměřena spíše na témata, která spojují americký a polský národ, než přímo na americkou zahraniční politiku, která ve zkoumaném období prakticky neexistovala, neboť Polsko ztratilo v roce 1795 na více než jedno století svoji státní suverenitu. Jejich stručný nástin umožní zhodnocení aktuálních kroků americké administrativy v dalších částech práce i skrze tuto optiku.

V druhé části kapitoly je věnována pozornost vývoji vzájemných vztahů a politiky Spojených států vůči Polsku po roce 1918, kdy získalo nezávislost a znovu se tak objevilo na geopolitické mapě světa. Tato část obsahuje analýzu jednotlivých etap vývoje, v rámci nichž se klade důraz především na aspekty mající vliv na současnou americkou politiku. Z větší části se pak jedná o historický vývoj po pádu železné opony a konci vlády komunistického režimu v Polsku, což představuje významný milník pro tvorbu zahraniční politiky Spojených států.

2.1. Kořeny americko-polských vztahů

Aby bylo možné analyzovat současnou podobu americké zahraniční politiky vůči Polsku, je důležité vzít v úvahu i základy americko-polských vztahů, na kterých je postavena a které ji tak i v současnosti determinují. Jako nejvýznamnější příklady se z dnešního pohledu jeví podobná historická zkušenost s bojem za nezávislost, tvorba a podoba demokratické ústavy a v neposlední řadě také polská emigrace do Spojených států a vznik tzv. americké Polonie, její početnost, vliv či zastoupení v jednotlivých regionech Spojených států.

2.1.1. Boje za nezávislost

Historie vzájemných vztahů mezi americkým a polským národem sahá až do časů americké války za nezávislost. Ač geografickou polohou velmi vzdáleni, bojem za nezávislost však spojeni, předci dnešních Američanů a Poláků sdíleli podobné ideje a především touhu vymanit se z nadvlády jiných mocností. V případě americké války za nezávislost, která vypukla po sérii sporů mezi kolonisty a britskou vládou, se jednalo především o získání nezávislosti a vytvoření zcela nového státního útvaru, jehož podoba se teprve formovala během prvních porevolučních let.

Situace, ve které se nacházela tehdejší polsko-litevská Republika obou národů, byla přesně opačná. Polsko-litevské soustátí, fungující na principu federativního uspořádání již od poloviny šestnáctého století⁹, se v období vlády Stanisława Augusta Poniatowského začalo hroutit. Upadající vliv Republiky obou národů a vnitřní spory v kombinaci s decentralizací moci krále způsobenou především nejednotnou, avšak silnou šlechtou umožnily okolním evropským mocnostem zrealizovat jejich územní nároky v roce 1772 v rámci tzv. prvního dělení Polska¹⁰.

⁹ Norman Davies, *Hearth of Europe: A Short History of Poland* (Oxford: Oxford University Press, 1986), str. 296

¹⁰ Norman Davies, *God's Playground: History of Poland (Volume I – The Origins to 1795)* (New York: Columbia University Press, 1982), str. 521

Již v období před dělením se však v Polsku projevovala pozitivní náklonnost k myšlenkám demokracie, i když spíše tzv. šlechtické demokracie než pluralitní¹¹. Právě polská šlechta se významně podílela na omezování moci krále a tyto pokrokové myšlenky sdílela s Otcí zakladateli¹². Samotný název státu *Rzeczpospolita*, tedy republika, od čtrnáctého století platící zákon ekvivalentní k *Habeas corpus* nebo slogan *Nic o nás bez nás*¹³, který v podobě *No taxation without representation*¹⁴ symbolizoval také revoluci americkou – to vše vytvořilo ideologický základ budoucího polského státu.

Zatímco americké kolonie teprve bojovaly o možnost vytvoření vlastního nezávislého státu, Poláci čelili stupňující se hrozbě trvalého zániku Republiky obou národů a úplnému podrobení se Rusku, Prusku a Rakousku. Silná tradice polských ozbrojených povstání však byla velmi blízká americkému odhodlání zbavit se britských koloniálních pout. I to byl jeden z důvodů, proč se mladý polský inženýr Tadeusz Kościuszko, pobývající tou dobou v Paříži, rozhodl zapojit do americké revoluce.

Kościuszko, jeden z nejslavnějších Poláků, se stal hrdinou boje za nezávislost, když sloužil jako plukovník na straně Washingtonovy Kontinentální armády, a později mu dokonce bylo za zásluhy ve válce uděleno americké občanství. Systém pevností, které Kościuszko projektoval, přispěl ke konečné porážce britských vojsk a Američané si tak dodnes Tadeusze Kościuszka připomínají jako jednu z významných postav revolučních dějin, někdy také nazývaného jako *polský Lafayette*¹⁵. Kościuszko se během let, které strávil na americké půdě, stal blízkým přítelem Thomase Jeffersona, autora amerického Prohlášení nezávislosti, s jehož hlavními myšlenkami se sám ztotožňoval¹⁶.

¹¹ Anita Krystyna Shelton, *The Democratic Idea in Polish History and Historiography* (New York: Columbia University Press, 1989), str. 5

¹² Louis Henkin a Albert Rosenthal, eds. *Constitutionalism and Rights: The Influence of the United States Constitution Abroad*. (New York: Columbia University Press, 1990), str. 284

¹³ Davies, „Hearth of Europe: A Short History of Poland“, str. 297

¹⁴ žádné zdanění bez zastoupení (pozn.autorky)

¹⁵ Norman Davies, *God's Playground: History of Poland (Volume I – The Origins to 1795)*, (New York: Columbia University Press, 1982), str. 533

¹⁶ „General Thaddeus Kosciuszko 1746 – 1817 Hero of America and Poland“, Polish American Centre, <http://www.polishamericancenter.org/Kosciuszko.htm> (staženo 12. 6. 2012)

Kościuszkovo však nebyl jediným významným Polákem, který se aktivně zúčastnil amerického boje za nezávislost. Kazimierz Pułaski, rodák z Varšavy, sloužil ve Washingtonově armádě jako generál a velitel kavalérie¹⁷. Do řad Kontinentální armády Pułaského vybral sám Benjamin Franklin na doporučení generála Lafayettea, motivován jeho nespornými velitelskými dovednostmi a ochotě bojovat za svobodu v časech útlaku¹⁸. Sám Pułaski se brzy po svém příjezdu z Evropy proslavil hrdinským činem, když při neočekávaném britském útoku svou rychlou reakcí a výborným taktickým úsudkem dokázal odvrátit porážku kavalérie a zachránit tím tak život George Washingtona, jehož jednotce hrozilo obklíčení přesilou Britů.

Další méně známí Poláci bojovali po boku amerických kolonistů, aby proti Britům uhájili svojí nezávislost a mohli vybudovat fungující a prosperující republiku. Tím, že někteří z nich, mezi nimi i Pułaski, nakonec ve válce za nezávislost padli, přinesli nejvyšší oběť boji za svobodu, čehož si Američané dodnes váží a jejich odkaz si připomínají¹⁹. Dvěma nejvýznamnějším Polákům v řadách Washingtonovy armády, tedy Kościuszkovi a Pułaskému, nechali zbudovat v roce 1910 pomníky k připomenutí přínosu, jaký oba pro Spojené státy měli²⁰.

2.1.2. Ústava

Revoluční ozvěny doléhající do stále více existenciálně ohroženého Polska z Francie a Spojených států, se promítly do vytvoření ústavy, jejímiž základy byly právě myšlenky demokracie, tedy i jeden z pilířů nově budovaného amerického politického a společenského systému. Takzvaná Ústava 3. května, připravená

¹⁷ „Kazimierz Pułaski“, Polska – Oficjalny portal promocyjny Rzeczypospolitej Polskiej, <http://www.poland.gov.pl/kazimierz,pulaski,6779.html> (staženo 12. 6. 2012)

¹⁸ „Kazimierz Pułaski“, Muzeum imienia Kazimierza Pułaskiego w Warce-Winiarach, http://www.muzeumpulaski.pl/html/kazimierz_pu3aski.html (staženo 12. 6. 2012)

¹⁹ například během tzv. Pułaski Day Parade, která probíhá v New Yorku (viz. <http://www.pulaskiparade.org/>), či v rámci vzpomínkových akcí při výročí Pułaského smrti v bitvě u Savannah (tzv. General Pułaski Memorial Day) organizovaných ve městech s vysokým procentem obyvatel polského původu jako je například Chicago

²⁰ Andrzej Chwalba, *Historia Polski 1795-1918* (Krakow: Wydawnictwo Literackie, 2001), str. 537

královými spolupracovníky s přispěním některých členů polského Sejmu²¹, byla přijata v roce 1791²².

Principy, na kterých jsou obě ústavy založeny, se týkají především v té době pokrokového politického uspořádání a zároveň navazují na Magnu Chartu Libertatum či Habeas Corpus Act²³. Zatímco v Evropě převažovaly systémy absolutisticko-monarchistické, polská ústava, zároveň druhá nejstarší na světě právě po té americké, se v některých aspektech velmi blížila moderním demokratickým ústavám. Také během politické debaty týkající se připravované ústavy se v Polsku často odkazovalo na americký systém a jeho aspekty včetně společenského uspořádání – jedním z požadavků polských reformátorů bylo například přijetí dokumentu typu Virginské Deklarace Práv²⁴.

Mezi nejvýznamnější aspekty podobnosti Ústavy 3. května a ústavy americké patřilo rozdělení moci do tří složek - zákonodárné moci (v americkém případě Kongres a v polském Sejm), výkonné moci v podobě krále v Polsku a prezidenta ve Spojených státech a nezávislé moci soudní.

Společným rysem doby, ve které oba dokumenty vznikaly, bylo přiznání volebního práva pouze určité skupině obyvatel. Zatímco ve Spojených státech se jednalo o bílé muže vlastníci například více než 50 akrů půdy či určitý finanční obnos (o konkrétním omezení rozhodovaly jednotlivé státy), podle Ústavy 3. května se volební právo týkalo jen šlechty a měšťané mohli pouze vysílat své zástupce do Sejmu²⁵.

Otázka práv člověka byla ve Spojených státech vyřešena dodatky ústavy v podobě *Bill of Rights*, zatímco v Polsku vzhledem k negativnímu vývoji mezinárodního situace a ruskému tlaku vedoucímu až k vzájemné válce k dalším

²¹ tzv. Čtyřletý Sejm, činný v letech 1788 až 1791, za jeho působení došlo k mnoha reformním změnám završeným přijetím ústavy

²² Marceli Kosman, *Dějiny Polska* (Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011), str. 195

²³ Janus Justyński, *The Origin of Human Rights (Proceedings at the Seminar May 3-5, 1991)* (Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 1991), str.59

²⁴ Henkin, Rosenthal, eds. „Constitutionalism and Rights: The Influence of the United States Constitution Abroad“, str. 286

²⁵ ibid.

změnám nedošlo. Národní povstání proti ruské agresi a druhému dělení Polska vedené Tadeuszem Kościuszkem bylo mimo jiné inspirováno právě americkými idejemi, a to především v otázce práv obyvatel, neboť i rolníci a měšťané získali během povstání plná politická práva a svobody, jejichž praktickým dopadem byla možnost vstoupit do Kościuszkovy povstalecké armády²⁶.

Zánik polského státu v roce 1795 však znamenal konec platnosti Ústavy 3. května a na více než 120 let také zastavil polské snahy o vybudování moderního státu s demokratickými principy. Spojené státy se staly cílem několika vln polských emigrantů, kteří se snažili najít především lepší pracovní uplatnění a životní podmínky, někteří se pro emigraci rozhodli také z politických důvodů

2.1.3. Polská emigrace ve Spojených státech

Přesné počty polských přistěhovalců do Spojených států z konce osmnáctého a počátku devatenáctého století, tedy v prvních letech po zániku Polska, lze dohledat jen s obtížemi. Důvodem je prakticky neexistence údajů týkajících se jednotlivých národností přistěhovalců z oblastí záborů – emigranti byli evidováni podle státu, ze kterého pocházeli, tedy Rakouska, Pruska nebo Ruska. Tito emigranti se připojili k dalším Polákům, kteří přišli z Evropy už na samém počátku osídlování nového kontinentu.

Několik polských kolonistů se totiž usídlilo už v Jamestownu, první trvalé osadě založené Virginskou Společností v roce 1607. Sám kapitán John Smith si měl vyžádat polské skláře, kteří následující rok skutečně přijeli a zapojili se do společného budování osady²⁷. Šest polských kolonistů se také zapsalo do dějin vůbec první stávkou zorganizovanou na protest proti nemožnosti hlasovat ve volbách do

²⁶ Henkin, Rosenthal, eds. „Constitutionalism and Rights: The Influence of the United States Constitution Abroad“, str. 287

²⁷ „400th Anniversary of the Arrival of the First Polish Settlers in America on October 1, 1608“, Polish-American Centre, <http://www.polishamericancenter.org/FirstSettlers.html> (staženo 14. 6. 2012)

legislativního orgánu²⁸. Protest byl přelomový především s ohledem na důvod, pro který stávka vypukla – hlasovacímu právu. To bylo přiřknuto jenom kolonistům původem z Anglie, avšak krátká, ale velmi účinná stávka nakonec zajistila i polským osadníkům stejná práva.

V průběhu devatenáctého století zaznamenávaly americké imigrační úřady několik vln přistěhovalců z oblastí původního polského státu. K masovějšímu příchodu Poláků do Spojených států začalo docházet zhruba od poloviny devatenáctého století, když skokový nárůst v migraci způsobila nepříznivá ekonomická situace a útlak ze strany německých úřadů²⁹. Jednalo se především o farmáře, kteří se usazovali v Texasu, kde měli poměrně snadný přístup k levné zemědělské půdě.

Naopak další emigrační vlna v podobě rakouských Poláků, kteří opustili oblast Galicie kolem roku 1880, přišla do Spojených států v době rostoucích cen pozemků a nacházela tak uplatnění mnohem hůře. Celkem do roku 1891 přišlo do Spojených států okolo půl milionu Poláků³⁰, avšak vůbec největší imigrační vlna následovala v posledních letech devatenáctého století. Příliv polských přistěhovalců kulminoval před první světovou válkou, konkrétně v letech 1912 a 1913 americké imigrační úřady zaznamenaly 174 tisíc osob hlásící se k polské národnosti³¹.

Mezi nejvyhledávanější lokality, v kterých se nově příchozí usazovali, patřil stát Pensylvánie, kde mnozí nacházeli pracovní uplatnění v ocelárnách v Pittsburgu. Stejně tak New York se řadil k městům, ve kterých se Polákům dařilo najít zaměstnání, často proto přicházeli i s celými rodinami. Největší polská diaspora se usadila v oblasti Velkých jezer, kde na přelomu devatenáctého a dvacátého století mělo skoro čtyřicet procent tamější populace polské kořeny³².

²⁸ Philip L. Barbour, „The Identity of the First Poles in America“, *The William and Mary Quarterly*, Third Series, Vol. 21, No. 1 (Jan., 1964): 77-92, <http://www.jstor.org/stable/1923357> (staženo 14. 6. 2012)

²⁹ Katharine Garstka, „U.S. Polish Immigration Patterns Before WWI“, *Suite 101*. <http://suite101.com/article/us-polish-immigration-patterns-before-wwi-a173489> (staženo 14. 6. 2012)

³⁰ Thaddeus Radzilowski, „Polish emigration before 1914“, *The Piast Institute*, http://www.piastinstitute.org/assets/library/polish_emigration_before_1914_radzilowski_t.PDF (staženo 14. 6. 2012)

³¹ Matthew Magda, „Poles in Pennsylvania“, *Pennsylvania Historical & Museum Commission*, <http://www.portal.state.pa.us/portal/server.pt/community/groups/4286/peles/471930> (staženo 14. 6. 2012)

³² Radzilowski, „Polish emigration before 1914“

Ve dvacátém století přicházely skupiny Poláků do Spojených států z ekonomicko-politických důvodů, mezi něž patřila druhá světová válka a poválečný vývoj Polska. Příliv emigrantů byl však částečně omezen americkým Imigračním zákonem z roku 1924 stanovujícím kvóty pro počet přistěhovalců³³. Proto se počet nově příchozích obecně snižoval s dvěma amplitudami – již zmiňovaným nárůstem přistěhovalců ve čtyřicátých letech a poté další vlnou po roce 1981, kdy v Polsku vyvrcholily události, spojené s celospolečenskými změnami iniciovanými hnutím *Solidarność*, vyhlášením stanného práva.

Mezi města s největším podílem obyvatel polského původu se kromě Chicaga, které stalo centrem tzv. americké Polonie, tedy polské diaspory čítající v současnosti okolo deseti milionů osob³⁴, řadí New York, Filadelfie, Los Angeles a Milwaukee. Ve státech jako je Wisconsin a Michigan se podíl obyvatel polského původu pohybuje okolo devíti procent z celkové populace daného státu, přičemž v některých městech žije i více než padesát procent Poláků či lidí s polskými kořeny³⁵.

Obyvatelé Spojených států polského původu tedy představují zhruba tříprocentní menšinu z celkové americké populace. V průběhu let vznikalo množství krajanských spolků, jejichž účelem bylo především usnadnit každodenní život imigrantů. Některé z nich ale sloužily k politickým cílům, ať už prosazení požadavků polské menšiny či podpory odboje v Polsku. Největší takovou organizací je bezesporu Kongres americké Polonie (*Kongres Polonii Amerykańskiej/Polish American Congress*) založený v roce 1944³⁶.

Kongres americké Polonie (dále jen PAC) je zastřešující organizací pro více než tři tisíce různých klubů a organizací působících v oblastech obchodu, vzdělávání,

³³ konkrétně se jednalo o 2% z celkového počtu osob žijících ve Spojených státech v roce 1890 pocházejících z dané země zdroj: „1924 Immigration Act“, *University of Washington – Bothell*, http://library.uwb.edu/guides/USimmigration/1924_immigration_act.html (staženo 16. 6. 2012)

³⁴ Krzysztof Szczerski, *Podmiotowość geopolityczna: Studia nad polską polityką zagraniczną* (Warszawa: KSAP, 2009), www.ksap.gov.pl/ksap/file/publikacje/5_podmiotowosc.pdf (staženo 16. 6. 2012)

³⁵ „Polish Ancestry“, Polish Ancestry Maps, <http://www.epodunk.com/ancestry/Polish.html> (staženo 17. 6. 2012)

³⁶ „Polish American Congress“, Polish American Congress, <http://www.pac1944.org/org/aboutus.htm> (staženo 17. 6. 2012)

kultury, náboženství či péče o veterány³⁷. Činnost PACu je rozdělena na dvě hlavní linie, a to na agendu týkající se Poláků žijících ve Spojených státech a agendu zahrnující pomoc Polsku samotnému³⁸. V rámci této činnosti si PAC vytyčil hned několik strategických cílů, jejichž dosažení je společné pro všechny jeho členy.

Nejvýznamnějším zahraničně-politickým cílem je bezesporu „koordinace hlavních snah americké Polonie cílených na ovlivnění legislativy důležité pro Polsko a americkou Polonii“³⁹. Konkrétně se jedná o otázku rozšiřování Severoatlantické aliance a zařazení Polska do programu Visa Waiver, tedy zrušení stávající nutnosti žádat o vízum v případě návštěvy Spojených států s turistickým či obchodním účelem kratší než devadesát dní⁴⁰.

Právě polské krajanské organizace pomáhaly udržovat povědomí o polském demokratickém hnutí, a to nejprve tom antifašistickém a později antikomunistickém. Stály také za snahami revidovat rozhodnutí vítězných mocností o rozdělení vlivu nad Evropou, který PAC ústy svého prezidenta Rozmarka otevřeně odsoudil⁴¹. Během posledních dvou válečných let PAC pomáhal polským uprchlíkům po celém světě a později sloužil mimo jiné jako platforma pro artikulaci postojů polské emigrace ve Spojených státech.

Činnost krajanských organizací byla v mnoha ohledech důležitá během vytváření oficiální postoje vlád Spojených států nejen vůči Polsku, ale také celému východnímu bloku. Po pádu železné opony se polské organizace soustředily na podporu snah Polska začlenit se do atlantického společenství a transformovat politický, ekonomický a společenský systém.

³⁷ „Polish American Congress“, Polish American Congress, <http://www.pac1944.org/org/aboutus.htm> (staženo 17. 6. 2012)

³⁸ „Mission“, Polish American Congress, <http://www.pac1944.org/org/mission1page.pdf> (staženo 17. 6. 2012)

³⁹ ibid.

⁴⁰ „Visa Waiver Program“, The Department of State, http://travel.state.gov/visa/temp/without/without_1990.html#vwp (staženo 17. 6. 2012)

⁴¹ Casimir Lenard, „Historic Role of Polish American Congress in U.S.-Polish Relations“, <http://www.pac1944.org/history/CasPaper.pdf> (staženo 17. 6. 2012)

2.2. Americko-polské vztahy ve dvacátém století

Dvacáté století se svojí dynamikou vytvářelo často měnící se kulisy vývoje americko-polských vztahů. Nejvýznamnější událostí byla logicky obnova nezávislosti polského státu, která umožnila také započít budování plnohodnotných diplomatických vztahů. S tím souviselo i definování a následné formulování zahraniční politiky Spojených států, která podléhala nejen vývoji světových událostí, ale také vnitropolitickým vlivům a celkovému směru, na který se jednotlivé americké administrativy orientovaly.

Etapizace této kapitoly reflektuje časovou osu, majoritní část je však věnována událostem po roce 1989, které již přímo souvisí se současnou americkou zahraniční politikou. Zachycuje tedy rozhodnutí administrativy George H. W. Bushe a politiku vůči Polsku prosazovanou demokratickým kabinetem Billa Clintona v devadesátých letech dvacátého století, jejímž nosným tématem se stal vstup Polska do NATO.

2.2.1. Formulace americké zahraniční politiky

Dlouhodobé trendy a strategické cíle americké zahraniční politiky zůstávají po desetiletí neměnné – podpora mírového a demokratického rozvoje světa a zajištění prosperity nejen Američanů, ale i ostatních národů⁴². Konkrétní priority a cíle zahraniční politiky jsou definovány jednotlivými administrativami a mohou se lišit nejen z důvodu různé mezinárodněpolitické situace, ale také příslušnosti k politické straně či určitému názorovému proudu.

Není možné opomenout, že za stanovení hlavního kurzu zahraniční politiky ve Spojených státech je odpovědný prezident, který i díky možnosti výběru ministra zahraničí, poradce pro národní bezpečnost a dalších členů prezidentského týmu vytváří podmínky, za kterých jsou jím vytyčené priority konkretizovány a uváděny do

⁴² „Mission Statement“, U.S. Department of State, <http://www.state.gov/s/d/rm/index.htm#mission>, (staženo 10. 9. 2012)

praxe. Proto je důležité z hlediska určování aktuálního kurzu zahraniční politiky, zda je prezident demokrat či republikán, liberál nebo konzervativec.

2.2.2. Meziválečná léta

Podoba americké zahraniční politiky vůči Polsku se proto v minulosti měnila s ohledem na úřadující administrativu. Demokrat Woodrow Wilson předložil svou vizi mezinárodních vztahů po skončení první světové války, která zahrnovala i nové uspořádání v Evropě, kam patřilo i obnovení polského státu jako „sjednoceného, nezávislého a autonomního“⁴³. Už během válečných let se americká vláda podílela na materiální podpoře Poláků na boji sužovaných okupovaných územích bývalého polského státu. Příspěvek Spojených států dokonce přesahoval padesát procent veškeré materiální pomoci, která ze zahraničí v té době přicházela⁴⁴.

Po vyhlášení nezávislé polské republiky v listopadu 1918 a následném formování prozatímní vlády se začaly vytvářet i oficiální diplomatické vazby mezi Polskem a Spojenými státy. Americký ministr zahraničí Robert Lansing 22. ledna 1919 informoval Ignáce Paderewského, v té době zastávajícího jak funkci předsedy vlády, tak ministra zahraničí, že Spojené státy diplomaticky uznaly polskou vládu⁴⁵.

Do druhé světové války se vzájemné vztahy vyvíjely kladně, avšak nikterak dynamicky vzhledem k celkovému americkému přístupu k evropským otázkám. Doktrína izolacionismu v zahraniční politice Spojených států, kterou prakticky zahájilo odmítnutí amerického členství ve Společnosti národů, znamenala utlumení amerického zasahování do záležitostí Evropy.

V prvních poválečných letech se americká vláda zaměřila především na potravinovou a materiální pomoc, distribuovanou ve střední Evropě a především

⁴³ „President Woodrow Wilson’s Fourteen Points“, The Avalon Project: Documents in History, Law and Diplomacy (Yale Law School), http://avalon.law.yale.edu/20th_century/wilson14.asp, (staženo 10. 9. 2012)

⁴⁴ Kosman, „Dějiny Polska“, str. 248

⁴⁵ „A Guide to the United States’ History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Poland“, U.S. Department of State: Office of the Historian, <http://history.state.gov/countries/poland#recognition> (staženo 10. 9. 2012)

právě v Polsku prostřednictvím *American Relief Administration* (ARA) vedené pozdějším prezidentem Herbertem Hooverem⁴⁶. Pro Polsko byla tato pomoc klíčová, neboť po válce obyvatelstvo trpělo nedostatkem základních potravin a oblečení, zemědělství a průmysl byly v troskách a zajistit pronikavé zlepšení nebylo v silách nové polské vlády. Díky programu ARA si prezident Wilson spolu s Herbertem Hooverem získali mezi běžnými Poláky širokou podporu a Spojené státy tak sehrály významnou roli při budování moderního Polska.

Navzdory převládajícímu mezinárodněpolitickému izolacionismu se Spojené státy hned v roce 1919 angažovaly v jednom z evropských konfliktů, a to v problému souvisejícím s polsko-sovětskou válkou. Během ní docházelo k vyhánění židů z měst a vesnic a často také k fyzickým útokům na ruské židovské obyvatelstvo ze strany polských vojáků. Symbolem těchto útoků se stal masakr několika desítek židů v městě Pinsk, který se odehrál na jaře roku 1919⁴⁷.

Prezident Wilson se rozhodl vyslat Henryho Morgenthaua, který jako americký velvyslanec v Osmanské říši upozornil na genocidu Arménů⁴⁸, s cílem prošetřit události v Pinsku a celkovou situaci pronásledovaných židů. Kdyby se skutečně jednalo o celospolečenský nábožensky motivovaný jev, mohla americká vláda učinit opatření v podobě zastavení pomoci, která prostřednictvím ARA do Polska proudila, neboť by se nepochybně jednalo o závažnou překážku v rozvíjení vzájemných vztahů. Morgenthau po dvou měsících vydal zprávu, ve které popsal několik tragických incidentů a kritizoval pasivní přístup lokálních úřadů, ale celkově neshledal motiv těchto činů jako náboženský, ale politický⁴⁹.

Přestože výsledek Morgenthauovy mise byl pro Polsko spíše pozitivní, někteří polští politici jako například Roman Dmowski nebo Józef Piłsudski nepřijali americkou iniciativu kladně a považovali ji za vměšování do polských vnitřních záležitostí. I

⁴⁶ Matthew Lloyd Adams, „Herbert Hoover and the Organization of the American Relief Effort in Poland (1919-1923)“, *European Journal of American Studies*, <http://ejas.revues.org/7627> (staženo 10. 9. 2012)

⁴⁷ Davies, „God’s Playground: a history of Poland in two volumes (Volume 2, 1795 to the present)“, str. 192

⁴⁸ „The Morgenthau: A Legacy of Service“, Museum of Jewish Heritage.

<http://www.mjhnyc.org/morgenthau/learn.html> (staženo 10. 9. 2012)

⁴⁹ „The Jews in Poland: Official report of the American and British Investigating“, Cornell University Library, <http://archive.org/stream/cu31924028644783#page/n3/mode/2up> (staženo 10. 9. 2012)

vzhledem k dalšímu vývoji událostí na polské politické scéně a Piłsudského příklonu k autoritativnímu stylu vládnutí po puči v roce 1926 se americké vlády přeorientovaly ze zaměření na zahraniční politiku na své vnitřní problémy, od roku 1929 zvláště na řešení vážné hospodářské krize.

2.2.3.1939-1989

Po napadení Polska 1. září 1939 Spojené státy, i vzhledem k stále převládajícímu izolacionismu, do evropských záležitostí přímo nezasahovaly, přestože se americká veřejnost přiklání k poskytnutí pomoci spojencům, byť jen omezené⁵⁰. Situace se změnila po útoku na Pearl Harbor, přesto se vzájemné kontakty omezily na tři návštěvy předsedy polské exilové vlády Władysława Sikorského ve Spojených státech, kde se v mezi lety 1941 a 1942 setkal s prezidentem Rooseveltem⁵¹.

Během druhé světové války sídlila polská exilová vláda nejprve v Paříži a poté v Londýně, proto se pro její představitele jako významnější jeví kontakty s britskou vládou a jejím premiérem Churchillem. Nejvýznamnější otázkou v americko-polských vztazích se tak stalo otevření druhé fronty v Evropě a s postupující Rudou armádou také poválečná podoba Polska a jeho budoucích hranic.

Jako kontroverzní bod vzájemných vztahů se paradoxně jevil tzv. katyňský masakr⁵². Zprávy o popravách polských důstojníků a příslušníků inteligence, tedy lékařů, učitelů, právníků či kněží, se začaly šířit začátkem roku 1943 poté, co byly příslušníci wehrmachtu objevili a odkryli hroby popravených⁵³. V roce 2012 však byly zveřejněny dokumenty, které dokazují, že ač Rooseveltova vláda o zločinu věděla

⁵⁰ „American Isolationism in the 1930s“, U.S. Department of State: Office of the Historian, <http://history.state.gov/milestones/1937-1945/AmericanIsolationism> (staženo 10. 9. 2012)

⁵¹ „Stany Zjednoczone a sprawa Polski w czasie II wojny światowej“, Konflikty.pl: portal historyczno-militarny. http://www.konflikty.pl/a,1686,II_wojna_swiatowa,Stany_Zjednoczone_a_sprawa_Polski_w_czasie_II_wojny_swiatowej.html (staženo 10. 9. 2012)

⁵² George Sanford, *Katyn and the Soviet Massacre of 1940: Truth, Justice and Memory*, (London: Routledge Taylor&Francis Group, 2005), str. 81

⁵³ Natalja Lebedeva, *Katyn Massacre*, http://press.princeton.edu/chapters/pons/s5_9143.pdf (staženo 14. 9. 2012)

prostřednictvím zpráv od amerických zajatců⁵⁴, nepodnikla žádné kroky a naopak přijala bez výhrad pozdější sovětskou verzi celého masakru. Cíl, který tímto počínáním sledovala, je zřejmý – udržet dobré vztahy se Stalinovým režimem, jehož skutečnou podstatu pravděpodobně Američané v té době ještě plně neuvážili.

Německo se pokoušelo nález masových hrobů zavražděných Poláků využít právě k vyvolání rozkolu mezi Spojenci. Reakce Západu, a také Spojených států, tak navzdory snahám polské exilové vlády byla spíše opatrná a odrážela celkový kontext tehdejšího vývoje ve válce. I přes naléhání Sikorského exilové londýnské vlády, aby čin vyšetřil Mezinárodní červený kříž, se však především s ohledem na sovětské rezoltní odmítnutí viny prezident Roosevelt rozhodl zachovat neutrální postoj⁵⁵.

Spolu s blížícím se koncem války a sílící ochotou americké administrativy změnit předválečnou izolacionistickou politiku vůči Evropě se formovala i doktrína zahraniční politiky vůči Polsku v jeho nové podobě a nových hranicích. Otázka polských hranic byla projednávána mezi Sovětským svazem, Velkou Británií a Spojenými státy bez zapojení polské exilové vlády. S tímto postupem prezident Roosevelt souhlasil, otevřeně o něm však nehovořil a vyzýval Brity, aby se chopili iniciativy v celé záležitosti a vyřešili neshody mezi Poláky a Sověty⁵⁶. Naopak polští představitelé americkou administrativu důrazně žádali, aby je v celé věci více podpořila a neumožnila řešení celé otázky bez jejich přítomnosti⁵⁷.

Během konference v Teheránu pak Roosevelt souhlasil s posunutím polské východní hranice se Sovětským svazem na tzv. Curzonovu linii a jako kompenzaci za ztracená území pak přiřknutí části německého území Polsku⁵⁸. Apeloval však na

⁵⁴ „US 'helped Russia cover up Second World War Katyn Forest massacre'“, *The Independent* (12. 9. 2012), <http://www.independent.co.uk/life-style/history/us-helped-russia-cover-up-second-world-war-katyn-forest-massacre-8122111.html> (staženo 14. 9. 2012)

⁵⁵ „Records Relating to the Katyn Forest Massacre at the National Archives“, National Archives, <http://www.archives.gov/research/foreign-policy/katyn-massacre/> (staženo 14. 9. 2012)

⁵⁶ Debra J. Allen, *The Oder-Neisse Line: The United States, Poland, and Germany in the Cold War* (United States: Praeger, 2003), str. 12

⁵⁷ *ibid.*

⁵⁸ „The Tehran Conference, 1943“, U.S. Department of State: Office of the Historian, <http://history.state.gov/milestones/1937-1945/TehranConf> (staženo 14. 9. 2012)

nutnost tuto dohodu prozatím nepublikovat, neboť se obával negativní reakce ze strany polské menšiny žijící ve Spojených státech⁵⁹.

Způsob, jakým americký prezident řešil tuto otázku, tak napovídá o celkovém postoji Spojených států k poválečnému osudu Polska. Nejvýznamnějším faktorem během rozhodování byla pro Roosevelta polská menšina, která představovala pro Demokratickou stranu důležitou voličskou základnu⁶⁰.

Samotné Polsko se po skončení války ocitlo v pevném sevření Sovětského svazu, ze kterého se vymanilo až po dlouhých desetiletích studené války. S polskou exilovou vládou v Londýně, která své působení považovala za legální pokračování vlády II. polské republiky, Spojené státy rozvázaly diplomatické vztahy v červnu roku 1945 a uznaly prosovětsky orientovanou Prozatímní vládu národní jednoty vedenou Edwardem Ósobkou-Morawskim⁶¹. Nesvobodné, komunisty řízené a zmanipulované volby do tzv. Ústavodárného Sejmu v roce 1947⁶² pak definitivně stvrdily polskou příslušnost do sovětské sféry vlivu.

⁵⁹ Allen, „The Oder-Neisse Line: The United States, Poland, and Germany in the Cold War“, str. 13

⁶⁰ Magdalena Jensen, „US Election – the Polish-American Vote“, The News.pl (28. 10. 2008)

<http://www.freerepublic.com/focus/f-news/2117755/posts> (staženo 1. 10. 2012)

⁶¹ „Protocol of proceedings and communiqué of Yalta Conference“, FRUS, <http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=turn&id=FRUS.FRUS1945Berlinv02&entity=FRUS.FRUS1945Berlinv02.p1778&isize=text> (staženo 1. 10. 2012)

⁶² „Sfałszowane wybory – 19 stycznia 1947 roku“, Instytut pamięci narodowej <http://www.ipn.gov.pl/portal/pl/203/4427/> (staženo 1. 10. 2012)

2.3. USA a svobodné Polsko

Politicko-společenské změny, které ve střední a východní Evropě nastaly spolu s rozpadem sovětského bloku, a nakonec i Sovětským svazem samotným, umožnily americko-polským vztahům navázat na tradici, která byla přes šedesát let přerušena. Administrativy Ronalda Reagana i jeho nástupce George H. W. Bushe podporovaly demokratické síly v Polsku jak před pádem železné opony, tak i těsně po ní. Prezident Reagan například rozhodl o uvalení sankcí na Varšavu po vyhlášení stanného práva v prosinci roku 1981 a otevřeně se tak postavil na stranu Solidarity⁶³.

S nástupem George H. W. Bushe do úřadu prezidenta v lednu 1989 získalo Polsko v jeho osobě významného spojence, pro kterého zahraniční politika představovala jednu z nejvýznamnějších agend. Z hlediska Bushových zkušeností, které nasbíral v úřadu viceprezidenta Spojených států, ředitele CIA či amerického velvyslance při OSN, se jeho prezidentství jeví jako přímo ideální pro dynamický vývoj tehdejších událostí a měnící se světové uspořádání. Proto se prezident Bush bez větších problémů dokázal v záležitostech Polska orientovat⁶⁴ a mohl tak svým aktivním přístupem přispět k urychlení demokratizačních procesů.

Již v dubnu 1989 George H. W. Bush podtrhl ve svém projevu v Hamtramcku význam vzájemných americko-polských vazeb, které podle jeho slov pojí zvláštní pouto „krve, kultury a sdílených hodnot“⁶⁵. Hovořil také o důležitosti dobrých vztahů Američanů s Poláky žijícími ve Spojených státech zastupovaných PACem a jeho dlouholetým předsedou Edwardem Moskalem, kteří ve snahách o demokratizaci Polska hráli nezastupitelnou úlohu.

⁶³ Roman Kuźniar a Krzysztof Szczepanik, *Polityka zagraniczna RP 1989-2002* (Warszawa: Askon, 2002), str. 127

⁶⁴ Longin Pastusiak, *Prezydenci amerykańscy wobec spraw Polski* (Warszawa: Bellona, 2003), str. 280

⁶⁵ „Remarks to Citizens in Hamtramck, Michigan“, George Bush Presidential Library and Museum, http://bushlibrary.tamu.edu/research/public_papers.php?id=326&year=&month= (staženo 1. 10. 2012)

2.3.1. Ekonomická pomoc Polsku

Americká podpora Polsku však existovala ve více rovinách, než pouze v té symbolické, přičemž jednou z nejdůležitějších se i z dnešního pohledu jeví pomoc ekonomická. V reakci na výsledky jednání tzv. Kulatého stolu mezi polskou vládou a zástupci Solidarity prezident Bush vyhlásil plán ekonomické podpory Polsku, která spočívala v umožnění čerpání půjček pro soukromý sektor a příchodu amerických investorů do Polska⁶⁶. Oboje však bylo podmíněno pokračování reformního směru polské vlády, který byla nucena nastoupit vzhledem k špatné ekonomické situaci země. Volby do obou komor polského parlamentu, první svobodné v poválečné historii Polska, následovaly v červnu a potvrdily platnost procesu celospolečenských změn v zemi.

Cesta prezidenta Bushe do Varšavy v červenci 1989 ještě více podpořila demokratizační síly v zemi a ujistila Poláky o tom, že cesta ke svobodě, kterou čerstvě nastoupili, je ta správná. Připomněl, jakým úspěchem je zlegalizování hnutí Solidarity, znovuoobnovování svobody tisku či uspořádání voleb⁶⁷.

Dalším milníkem ve vzájemných vztazích mezi Washingtonem a Varšavou byla cesta Lecha Wałęsy do Spojených států v listopadu 1989 a přednesení projevu před oběma komorami Kongresu, jehož členové Wałęsu a jeho zásluhy o demokratickou přeměnu Polska ocenili několikaminutovým potleskem ve stoje⁶⁸. Přijetí, které se Lechu Wałęsovi dostalo, odpovídalo míře nadšení a optimismu z vývoje ve střední a východní Evropě, kterou se nezadržitelně šířila revoluční vlna. Sám předák Solidarity

⁶⁶ „Remarks to Citizens in Hamtramck, Michigan“, George Bush Presidential Library and Museum, http://bushlibrary.tamu.edu/research/public_papers.php?id=326&year=&month= (staženo 1. 10. 2012)

⁶⁷ „Remarks at the Welcoming Ceremony in Warsaw“, George Bush Presidential Library and Museum, http://bushlibrary.tamu.edu/research/public_papers.php?id=652&year=1989&month=7 (staženo 1. 10. 2012)

⁶⁸ „Polish Solidarity Leader Address (Nov.15 1989)“, C-SPAN Video Library, <http://www.c-spanvideo.org/program/9914-1> (staženo 15. 10. 2012)

byl oceněn nejvyšším americkým vyznamenáním určeným pro cizince – byla mu udělena prezidentská Medaile svobody⁶⁹.

Prezident Bush reagoval na žádosti přednesené ve Wałęsově projevu týkající se nezbytnosti americké ekonomické pomoci Polsku velmi pohotově. Ke Kongresem schválené pomoci ve výši 657 milionů dolarů prezident přidal další půjčku ve výši 533 milionů určených pro Polsko a Maďarsko⁷⁰. Dalších 800 milionů dolarů nezbytných pro povzbuzení polské ekonomiky následovalo v rámci tzv. programu SEED (*Support for Eastern European Democracies*)⁷¹.

Obnovení plnohodnotných americko-polských ekonomických vztahů mezi Spojenými státy a Polskem bylo stvrzeno během návštěvy premiéra Mazowieckého ve Spojených státech podepsáním smlouvy o obchodních a hospodářských vztazích v březnu 1990⁷². Spojené státy zároveň nadále podporovaly polské žádosti o finanční pomoc adresované jak Mezinárodnímu měnovému fondu, tak Světové bance a také vyrovnání polského dluhu tzv. Pařížskému klubu. Američané se tak do jisté míry stali zástupci Polska, a spolu s ním i dalších států střední a východní Evropy, na světovém fóru, a to nikoli pouze tom ekonomickém. Význam, jaký pro Poláky představovalo zajištění vlastní bezpečnosti v měnícím se geopolitickém uspořádání dotýkajícím se především Evropy, vnímal i Washington.

2.3.2. Spojené státy a vstup Polska do NATO

Několik desítek let bylo Polsko pro Spojené státy vojenským protivníkem, jehož armáda patřila mezi vojska tzv. Varšavské smlouvy. Události roku 1989 oslabily pozici Sovětského svazu nejen v politické oblasti, ale také v oblasti vojenské, neboť prakticky

⁶⁹ Maureen Down, „Solidarity's Envoy; Bush Give Walesa Medal of Freedom“, *The New York Times* (14. 11. 1989), <http://www.nytimes.com/1989/11/14/world/solidarity-s-envoy-bush-give-walesa-medal-of-freedom.html> (staženo 16. 10. 2012)

⁷⁰ „Walesa Makes Historic Speech to Congress: Solidarity Leader Feted By Joint Session; Bush Promises More Aid to Poland“, *The Harvard Crimson* (16. 11. 1989), <http://www.thecrimson.com/article/1989/11/16/walesa-makes-historic-speech-to-congress/> (staženo 16. 10. 2012)

⁷¹ Kuźniar a Szczepanik, „Polityka zagraniczna RP 1989-2000“, str. 130

⁷² *ibid.* str. 129

okamžitě spolu s revolučními změnami vyvstala diskuze právě o budoucnosti Varšavské smlouvy. Proces rozpadu vojenského bloku, kterému během studené války Spojené státy čelily, byl již nezadržitelný.

Bylo proto nutné, aby se americká vláda začala zabývat otázkou, jakým způsobem vyplnit případné bezpečnostní vakuum vzniklé možným rozpadem Varšavské smlouvy. Spojené státy tedy stály před rozhodnutím, zda pokračovat v dosavadním kurzu zahraniční politiky a angažovat se v evropských záležitostech včetně jejich vojenského aspektu. Vize tzv. nového světového pořádku, který měl nahradit doktrínu záruky vzájemného zničení symbolizující studenou válku, zahrnovala také oblast bezpečnosti a bezpečnostních záruk.

Jako garant evropské bezpečnosti sloužila desítky let Severoatlantická aliance, která spolu s končící studenou válkou hledala další smysl své existence. Spojené státy v tomto rozhodovacím procesu samozřejmě hrály velkou roli, a proto ochota amerických představitelů pokračovat ve vojenské přítomnosti v Evropě znamenala nezbytný impuls také pro NATO.

Spolu s rozpuštěním Varšavské smlouvy a rozpadem Sovětského svazu v roce 1991 vyvstala otázka, zda země dříve náležící do sovětské sféry vlivu začít postupně začleňovat do aliančních struktur⁷³. Pro Polsko se myšlenka přijetí do NATO a zajištění své bezpečnosti stala v prvních letech po změně režimu klíčovou. Případné členství však nemělo pouze vojenský rozměr, ale také představovalo záruku pro další demokratický rozvoj celé společnosti a potvrzení polské příslušnosti k transatlantické komunitě⁷⁴.

Stejně tak chápali význam možného členství Polska a dalších zemí střední a východní Evropy v NATO představitelé Spojených států. USA se spolu s Německem řadily mezi hlavní zastánce a propagátory dalšího rozšiřování Severoatlantické aliance

⁷³ John S. Duffield, „NATO's Function after the Cold War“, *Political Science Quarterly* (Vol.109, No.5, Winter 1994-1995), <http://www.jstor.org/stable/2152531> (staženo 16. 10. 2012)

⁷⁴ Kuźniar a Szczepanik, „Polityka zagraniczna RP 1989-2000“, str. 99

po skončení studené války⁷⁵. Nová administrativa Billa Clintona, který nastoupil do úřadu amerického prezidenta v lednu roku 1993 poté, co se Georgi H. W. Bushovi nepodařil obhájit druhý mandát, zaujímala k této otázce vstřícný postoj. Sám prezident Clinton pokládal další rozšiřování NATO za samozřejmost a považoval proto za aktuální problém vyřešení otázky, kdy k němu dojde⁷⁶.

Stejně tak další členové Clintonovy administrativy se řadili mezi zastánce rozšiřování. Richard Holbrooke, v letech 1994 až 1996 zastávající funkci náměstka ministra zahraničí pro region Evropy, považoval rozšiřování aliance za klíčové⁷⁷ a stejného názoru byla i ministryně zahraničí v druhém Clintonově funkčním období Madeleine Albrightová. Ta ve své biografii označila rozšiřování NATO jako jednu ze tří klíčových priorit Clintonovy zahraničněpolitické agendy⁷⁸.

Důležitou roli v této otázce sehrála různá polská krajanská sdružení ve Spojených státech. Cíleným lobbingem ve Washingtonu či dopisními a petičními akcemi adresovanými americké vládě se členové *Polonie* snažili ovlivnit rozhodnutí o budoucím rozšiřování NATO ve prospěch Polska⁷⁹. Tyto iniciativy však nevycházely pouze od vedení spolků a organizací, ale ve velké míře také od řadových občanů s polským původem či kořeny.

Pro vstup Polska do Severoatlantické aliance však nebylo zapotřebí pouze nezbytné politické vůle, ale také odpovídajícího stavu polské armády, kterou bylo nutné radikálně modernizovat. V tomto procesu opět sehrály nezastupitelnou roli Spojené státy, když umožnily modernizaci prostřednictvím systému půjček v rámci tzv. Varšavské iniciativy. Tento program byl založen na jaře roku 1994 s cílem podpořit modernizaci armád zemí z bývalého sovětského bloku usilujících o členství

⁷⁵ Jonathan Haslam, „Russia's Seat at the Table: A Place Denied or a Place Delayed?“, *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 74, No. 1 (Jan., 1998), str. 119-130, <http://www.jstor.org/stable/2624670> (staženo 17. 10. 2012)

⁷⁶ Jonathan Eyal, „NATO's Enlargement: Anatomy of a Decision“, *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 73, No. 4 (Oct., 1997), str. 695-719, <http://www.jstor.org/stable/2624464> (staženo 17. 10. 2012)

⁷⁷ Haslam, „Russia's Seat at the Table: A Place Denied or a Place Delayed?“

⁷⁸ Madeleine Albrightová, *Madeleine* (Praha: Nakladatelství Práh, 2003), str. 251

⁷⁹ Kuźniar a Szczepanik, „Polityka zagraniczna RP 1989-2000“, str. 136

v NATO sdružených v programu Partnerství pro mír⁸⁰. Díky financím poskytnutým v rámci Varšavské iniciativy i mimo ni mohlo Polsko přiblížit svoji armádu ke standardům Severoatlantické aliance, což byla nezbytná podmínka pro možný vstup.

Americká podpora Polsku v jeho cestě do NATO se jeví jako klíčová a bez ochoty a vůle Spojených států by nejen Polsko, ale pravděpodobně ani žádná další země střední a východní Evropy do Aliance nepřistoupila. Rozšíření NATO neznamenal jen bezpečnostní záruky, ale také potvrdilo cestu, kterou Polsko nastoupilo po pádu komunistického režimu. Spojené státy hrály v průběhu devadesátých let významnou roli v polské politické, ekonomické, vojenské i společenské transformaci a díky vysoké angažovanosti v evropských záležitostech patřily ke klíčovému stabilizátoru nového geopolitického uspořádání vzniklého po konci studené války.

2.3.3. Střední Evropa jako zahraničněpolitická priorita

Významné americké přispění k přijetí Polska a dalších dvou středoevropských zemí do Severoatlantické aliance se může jevit jako logický důsledek politiky dvou amerických administrativ. Přístup Bushovy a Clintonovy administrativy ke státům střední Evropy se však lišil – v prvních letech po pádu totalitních režimů patřil středoevropský region k hlavní americké prioritě, i když se Spojené státy v samotných událostech revolučního roku 1989 příliš neangažovaly⁸¹, pro Billa Clintona a jeho vládu ale postupem času hrálo stále důležitější roli Rusko⁸².

Na počátku devadesátých let působily Spojené státy v roli určitého ochránce postkomunistických států a zastávaly úlohu garanta jejich demokratického vývoje.

⁸⁰ „Report to Congressional Committees: NATO - U.S. Assistance to Partnership for Peace (July 2001)“, U.S. Government Printing Office. <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GAOREPORTS-GAO-01-734/pdf/GAOREPORTS-GAO-01-734.pdf> (staženo 17. 10. 2012)

⁸¹ „Comprehensive Review of U.S. - East European Relations“, George Bush Presidential Library and Museum, <http://bushlibrary.tamu.edu/research/pdfs/nsr/nsr4.pdf> (staženo dne 20. 10. 2012)

⁸² Clintonův poradce a ministr zahraničí v jeho druhé administrativě prosazoval aktivní přístup k Rusku zahrnutý do tzv. „Russia First“ strategie

Prezident Bush například hájil polské zájmy⁸³ v rámci jednání „2+4“, která se týkala také Polska v souvislosti s uznáním polsko-německé hranice (tzv. Linie Odra-Nisa). I na základě této podpory vzniklo mezi Spojenými státy a Polskem partnerství, které vycházelo z americké iniciativy v regionu, přičemž Polsku jako nejvýznamnější zemi náležela i největší pozornost.

S nástupem Clintonovy administrativy se však přístup k Polsku mírně změnil. Nadále platilo, že má Polsko z amerického pohledu určitý druh speciálního statusu, ale demokrat Clinton se začal více orientovat na zlepšení vztahů s Ruskem⁸⁴. To procházelo nestabilní etapou, kterou způsobily vnitropolitické události jako ústavní krize probíhající na podzim roku 1993 či začátek první čečenské války koncem roku 1994.

Politická orientace Polska také již byla s určitostí zakotvena prozápadním demokratickým směrem, i když otázka vstupu do Severoatlantické aliance nadále zůstávala významným faktorem určujícím americké angažování v regionu. Pro Polsko znamenalo partnerství se Spojenými státy garanci vlastní bezpečnosti, a to především právě v souvislosti s Ruskem, vůči kterému panovala a i v současnosti panuje jistá míra historické nedůvěry. I proto Rusko a jeho vliv na Polsko či zahraniční politika v obecné rovině představuje významný činitel ovlivňující také americko-polské vztahy a formulaci americké zahraniční politiky vůči Polsku.

Následující kapitola zkoumá zahraniční politiku Spojených států v 21. století s akcentem na její potenciální faktory, jakými jsou právě zmíněný trojúhelník Washington-Varšava-Moskva, americký projekt protiraketové obrany či vojenské operace v Iráku a Afghánistánu.

⁸³ „2+4“ Talks and the Reunification of Germany, 1990“, U.S. Department of State Archive, <http://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/pcw/108224.htm> (staženo dne 20. 10. 2012)

⁸⁴ Michael Cox, „The Necessary Partnership? The Clinton Presidency and post-Soviet Russia“, *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 70, No. 4 (Oct., 1994), <http://www.jstor.org/stable/2624551> (staženo dne 20. 10. 2012)

3. Zahraniční politika USA po roce 2000

Po éře praktické americké hegemonie v mezinárodních vztazích v devadesátých letech přišlo s novým tisíciletím hned několik změn ovlivňujících i americkou politiku vůči Polsku. Na politickou mapu, alespoň tedy tu evropskou, se po chaotických letech poznamenaných nestabilitou a špatnou ekonomickou situací pomalu ale jistě začalo vracet Rusko. Vladimir Putin, který v roce 2000 nastoupil do úřadu prezidenta, začal pozvolna usilovat o znovuobnovení ruského vlivu v rámci Evropy, především pak té střední a východní.

Druhou přelomovou změnou v mezinárodních vztazích, která výrazně ovlivňuje americkou zahraniční politiku i dnes, byl bezpochyby nástup fenoménu islámského radikalismu a s ním spojeného terorismu. Útoky jedenáctého září na New York a Washington spáchané právě islámskými radikálními teroristy způsobily, že se americká zahraniční politika musela výrazně přeorientovat na nové hrozby.

Rok 2001 se tak stal milníkem, od kterého se odvíjela nejen politika Spojených států, ale také jejich spojenců včetně Polska. Zároveň měly teroristické útoky a události, které po nich následovaly, vliv na podobu americké zahraniční politiky vůči polskému spojenci a ovlivnily podobu vzájemných vztahů, neboť představují jeden z externích faktorů majících dopad na stanovení zahraničněpolitických priorit a rozhodovací proces. Ve vztahu k Polsku představují nový element, který se promítá v americko-polských vztazích a dynamicky určuje jejich podobu.

3.1. Válka v Afghánistánu

Jako odvetnou reakci na útoky z jedenáctého září podnikly Spojené státy spolu s Velkou Británií invazi do Afghánistánu, jehož tálibánská vláda poskytla útočiště členům teroristické skupiny Al-Káida. Tento krok získal širokou podporu v rámci mezinárodního společenství, neboť důvody stojící za invazí, zahájenou necelý měsíc po útocích v rámci operace Trvalá svoboda, byly prakticky nezpochybnitelné.

12. září, tedy hned druhý den po útocích, byla Radou bezpečnosti OSN jednohlasně přijata Rezoluce č. 1368 odsuzující útoky na Spojené státy a vyjadřující připravenost „přijmout všechny nezbytné kroky jako odpověď na útoky z 11. září a bojovat proti všem formám terorismu“⁸⁵. Stejně tak Severoatlantická aliance po svém zasedání 12. září vydala prohlášení, že v případě potvrzení útoku ze zahraničí proti Spojeným státům bude aplikovat Článek 5 Severoatlantické smlouvy, tedy závazek všech členských zemí Aliance poskytnout napadenému členovi nezbytnou pomoc⁸⁶.

Během prvních měsíců po invazi se utvořila koalice vedená právě Spojenými státy. V rámci koaličních sil vyslalo své jednotky i Polsko, první skupina vojáků přijela do Afghánistánu v březnu 2002⁸⁷, aby se připojila k již existujícímu kontingentu ISAF⁸⁸. Polská vláda postupně k afghánské operaci přispěla vysláním tří set příslušníků armády, konkrétně ženijní a logistické brigády, protichemický pluk či speciální výsadkářskou jednotku GROM určenou ke speciálním operacím⁸⁹.

Polská účast v Afghánistánu vyplývala jednak z aliančních závazků, ale také znamenala potvrzení významu americko-polského spojení. Udržování nadstandardních vztahů se Spojenými státy vždy patřilo k prioritám polských vlád, ať už se jednalo o levicové kabinetů pod vedením Leszka Millera a Marka Belky, či konzervativní vlády Kazimierza Marcinkiewicze a Jarosława Kaczyńskiego⁹⁰.

Tento přístup polských politiků přinesl výsledek v podobě konzistentní politické podpory a posílení vzájemné spolupráce z americké strany, která byla do určité míry výsledkem právě vojenské účasti Poláků v afghánské misi. Zvyšující se polský kontingent (vrcholem byl rok 2010, kdy Polsko navýšilo počet svých vojáků na více

⁸⁵ „Security Council Condemns, „in Strongest Terms“, Terrorist Attacks on the United States – Press Release SC/7143“, The United Nations Organizations, <http://www.un.org/News/Press/docs/2001/SC7143.doc.htm> (staženo 20. 10. 2012)

⁸⁶ „Statement by the North Atlantic Council (15.9.2001)“, NATO, <http://www.nato.int/docu/pr/2001/p01-124e.htm> (staženo 20. 10. 2012)

⁸⁷ „Poland: Security for Development“, United States Central Command, <http://www.centcom.mil/poland/> (staženo 20. 10. 2012)

⁸⁸ *International Security Assistance Force*, zřízené Rezolucí Rady bezpečnosti OSN č.1386, která byla přijata v prosinci 2001 (<http://www.isaf.nato.int/>)

⁸⁹ „Poland: Security for Development“, United States Central Command, <http://www.centcom.mil/poland/> (staženo 20. 10. 2012)

⁹⁰ Andrzej Chwalba, *III Rzeczpospolita: Raport Specjalny* (Krakow: Wydawnictwo Literackie, 2005), str. 60

než dva a půl tisíce⁹¹ přispěl k vybudování velmi pevného spojení během celého funkčního období prezidenta George Bushe.

Právě na základě polské bezpodmínečné pomoci Spojeným státům v rámci boje proti terorismu došlo k posílení vzájemných kontaktů až na úroveň strategického partnerství a byl ustanoven tzv. strategický dialog mezi Polskem a Spojenými státy, v jehož rámci dochází od roku 2004 k pravidelným setkáváním představitelů obou zemí⁹².

Vztahy mezi administrativou George Bushe a polskými administrativami se vyvíjely nadstandardně a Polsko se řadilo k nejbližším americkým spojencům. I na základě této podoby vzájemných vztahů byla založena polská podpora americké operaci v Iráku, která je předmětem zkoumání následující kapitoly.

⁹¹ „Afghanistan troop numbers data: how many does each country send to the Nato mission there?“, *The Guardian*, 22. 6. 2011, <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2009/sep/21/afghanistan-troop-numbers-nato-data> (staženo 20. 10. 2012)

⁹² „Rekomendacje PISM: Polityka Polski wobec Stanów Zjednoczonych“, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, www.pism.pl/files/?id_plik=3012 (staženo dne 20. 10. 2012)

3.2. Válka v Iráku

Zatímco válka v Afghánistánu, i přes všechny problémy a především pak padlé vojáky, které přinášela, byla široce akceptována a podporována jako legitimní, ozbrojený konflikt v Iráku představoval její protipól. Americké rozhodnutí podniknout invazi do Iráku na základě důkazy ne zcela podložených tvrzení o snaze režimu Saddáma Hussaina získat zbraně hromadného ničení vyvolalo v rámci mezinárodního společenství převážně negativní reakci. Invaze do Iráku způsobila rozkol v transatlantickém společenství, tedy i v samotném NATO, když válku odmítaly mimo jiné Francie s Německem.

Polsko se naopak postavilo na stranu amerického spojence i v tomto vojenském tažení a patřilo mezi jednu ze tří zemí, které v březnu 2003 spolu se Spojenými státy zahájily Operaci trvalá svoboda. Polský kontingent v Iráku patřil mezi ty největší, v průměru se počet vojáků sloužících v Iráku pohybovat okolo devíti set⁹³. Prezident Bush proto v roce 2005 označil Poláky jako „fantastické spojence“⁹⁴, přičemž v té době se na jeho rozhodování snášela kritika z úst představitelů řady evropských zemí.

Výrazná polská orientace na amerického partnera přicházela navíc v době, kdy země byla pouze pár let členem Severoatlantické aliance⁹⁵ a stála také doslova na prahu Evropské unie. Právě odpor vůči vojenskému angažmá v Iráku rezonoval evropskými státy, mezi které Polsko vstoupilo v rámci velké vlny rozšíření o země střední a východní Evropy v roce 2004. Byly to však především země tzv. nové Evropy, které se postavily po bok Američanů v Iráku a vyslaly do země i své jednotky.

⁹³ Sally McNamara, „The Polish-American Relationship: Strengthening and Deepening the Alliance“, *Backgrounder (Published by the Heritage Foundation)*, 27. 2. 2007, <http://www.heritage.org/research/reports/2007/02/the-polish-american-relationship-deepening-and-strengthening-the-alliance> (staženo 20. 10. 2012)

⁹⁴ *ibid.*

⁹⁵ Polsko se, spolu s Českou republikou a Maďarskem, stalo členem NATO 12. března 1999 (zdroj: <http://www.nato.int/docu/comm/1999/9904-wsh/pres-eng/03acce.pdf>)

Rostoucí nesouhlas polské veřejnosti⁹⁶ se zapojením do iráckého konfliktu i zmenšující se ochota polských politiků dále podporovat nepopulární angažování armády se projevila i prakticky. Pozvolné snižování počtu vojáků sloužících ve stále bezpečnostně nestabilnějším Iráku započalo v roce 2006⁹⁷. Situaci ovlivnil i výsledek voleb do polského Sejmu v roce 2007, kdy vládnoucí konzervativní Právo a spravedlnost nahradila liberálnější a proevropsky orientovaná Občanská platforma vedená Donaldem Tuskem⁹⁸.

Tusk si totiž iráckou operaci a polskou účast v ní vybral jako jedno z předvolebních témat, pomocí kterého se vymezoval proti vládnoucímu Právu a spravedlnosti bratrů Kaczyńských. Období konzervativních vlád se vyznačovalo silným důrazem na transatlantické spojení, které bylo upřednostňováno v zahraniční politice a často se dostávalo do střetu s orientací polských partnerů v Evropě.

Odpor Francie či Německa vůči americké politice související s vojenskou operací v Iráku ostře kontrastovala právě v souvislosti polským postojem. Jednalo se o první velký rozkol v jednání evropských států po rozšíření Evropské unie o deset zemí střední a východní Evropy v roce 2004. Polsko jako nová členská země stálo na straně Spojených států a bylo členem tzv. koalice ochotných⁹⁹ i přes to, že se tak značně odchylovalo od francouzského a německého názoru na americkou operaci, kterou obě země veřejně kritizovaly.

Operace irácká svoboda nevycházela, na rozdíl od řešení situace v Kosovu v roce 1999 nebo Afghánistánu v roce 2001, přímo z konkrétní rezoluce Organizace spojených národů, ale do určité míry nadinterpretovala Rezoluci OSN č. 1441. Irák je v ní vyzván k plnění všech předchozích relevantních rezolucí týkajících se odzbrojení,

⁹⁶ Maria Wągrowka, „Udział Polski w interwencji zbrojnej i misji stabilizacyjnej w Iraku“, *Centrum Stosunków Międzynarodowych*, http://csm.org.pl/fileadmin/files/Biblioteka_CSM/Raporty_i_analizy/2004/Maria%20W%C4%85growska_Udzia%C5%82%20Polski%20w%20interwencji%20zbrojnej%20i.pdf (staženo 20. 10. 2012)

⁹⁷ „Poland postpones Iraq withdrawal“, *BBC News*, 27. 12. 2005, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4562838.stm> (staženo 20. 10. 2012)

⁹⁸ „Wybory do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzone na dzień 21 października 2007“, Wybory do Sejmu, <http://wybory2007.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/W/index.htm> (staženo dne 20. 10. 2012)

⁹⁹ *The Coalition of Willing* – výraz poprvé užitý Georgem Bushem v roce 2002; založena na dobrovolnosti a jistě nesourodosti zúčastněných, jejichž počet se v průběhu let měnit a samotná koalice nebyla založena na žádném smluvním dokumentu či rezoluci apod.

zároveň však neupravuje situaci, kdy Irák podmínky nesplní¹⁰⁰. Zvláště poslední bod Rezoluce¹⁰¹ svojí nejasností a možností různých výkladů přispěl k pochybnostem, které po jejím přijetí vyvstaly v její interpretaci.

Polský Sejm také v podstatě hlasováním o vyslání vojáků do Iráku porušil článek č. 116 polské ústavy, který vymezuje možnosti „přijmout rozhodnutí o válečném stavu pouze v případě vojenského napadení teritoria Polské republiky nebo pokud z mezinárodních smluv vyplývá povinnost společné obrany proti agresi“¹⁰². V případě vojenské intervence v Iráku tak nebyl splněn ani jeden z vyjmenovaných předpokladů.

Spojené státy se i na základě této polské podpory orientovaly na svého středoevropského spojence více než na větší evropské země s výjimkou Velké Británie, která během éry ministerského předsedy Tonyho Blaira i jeho nástupce Gordona Browna postupovala s Američany jednotně.

¹⁰⁰ „United Nations Security Council: Resolution 1441 (2002)“, United Nations, <http://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1441.pdf> (staženo dne 25. 10. 2012)

¹⁰¹ bod č. 14 – „[UN] Decides to remain seized of the matter“ vyvolal diskuzi o významu této volně formulované věty, jako například v článku Williama Safira „Seized of“ uveřejněném v New York Times 24. listopadu 2002 (dostupné na adrese <http://www.nytimes.com/2002/11/24/magazine/24ONLANGUAGE.html>) (pozn. autorky)

¹⁰² „Rodział IV: SEJM I SENAT“, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Tekst uchwalony w dniu 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe), <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> (staženo dne 25. 10. 2012)

3.3. Vízová politika

Ve Spojených státech žije přibližně deset milionů lidí hlásících se k polské menšině, jak již bylo zmiňováno v druhé kapitole této práce, a jejich podstatná část udržuje nadále kontakty s příbuznými či známými v Polsku. Z toho důvodu hraje důležitou roli ve vzájemných americko-polských vztazích otázka vízové povinnosti pro polské občany při krátkodobých cestách do Spojených států, které se ročně týkají zhruba sedmdesáti tisíc osob¹⁰³.

Téma uvolnění vízové politiky rezonuje ve vzájemných vztazích a polští politici představitelé se vždy zasazovali o to, aby Spojené státy zmírnily vízovou povinnost vůči polským občanům, a to především u krátkodobých pobytů. Pro tyto účely slouží americký Visa Waiver Program, v rámci kterého je možné cestovat do Spojených států za obchodním či turistickým účelem až na devadesát dní bez nutnosti žádat o vízum¹⁰⁴. Od roku 2006 došlo zavedením elektronického systému (*Electronic System of Travel Authorization – ESTA*)¹⁰⁵ k zefektivnění systému pro země zahrnuté ve Visa Waiver Programu.

Existuje několik podmínek, za kterých je možná účast daného státu v programu. Země usilující o zařazení do programu musí splňovat nezbytná bezpečnostní kritéria a mít odpovídající legislativu. Dále je posuzováno procento odmítnutých víz v posledních dvou fiskálních letech, ve kterých nesmí procento odmítnutých krátkodobých víz překročit dvouprocentní hranici¹⁰⁶. V současné době je do Visa Waiver Programu zapojeno třicet šest zemí včetně dvaceti tří členských států Evropské Unie.

¹⁰³ „Polityka wizowa i sprawa polska“, Biuletyn Migracyjny, <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/dodatek-36-czerwiec-2012/polityka-wizowa-usa-a-sprawa-polska> (staženo dne 2. 2. 2013)

¹⁰⁴ „Visa Waiver Program“, The Department of State, http://travel.state.gov/visa/temp/without/without_1990.html#vwp (staženo dne 2. 2. 2013)

¹⁰⁵ „Electronic System for Travel Authorization“, U.S. Customs and Border Protection, http://cbp.gov/xp/cgov/travel/id_visa/esta/ (staženo dne 2. 2. 2013)

¹⁰⁶ „U.S. Code § 1187. Visa waiver program for certain visitors“, Cornell University Law School, http://www.law.cornell.edu/uscode/uscode08/usc_sec_08_00001187----000-.html (staženo dne 2. 2. 2013)

Polsko je jedinou zemí tzv. Schengenského prostoru, která zatím součástí programu není. Proto téma uvolnění vízové politiky patří téměř vždy mezi jeden z bodů jednání během setkání amerických a polských politiků. Pro Polsko vízová povinnost nepředstavuje pouze administrativní omezení, ale je chápána také v symbolické rovině. Argumentem pro zařazení Polska do Visa Waiver Programu může být polská loajalita ke Spojeným státům a plnění spojeneckých závazků především v afghánské a irácké vojenské operaci.

Prezident Obama se během setkání se svým polským protějškem Bronisławem Komorowskim vyjádřil, že bude usilovat o zrušení vízové povinnosti u pobytů nepřesahujících devadesát dní v průběhu svého druhého volebního období¹⁰⁷. Rozhodnutí o případném zařazení Polska do Visa Waiver Programu však leží na americkém Kongresu, prezident tak může mít na konečné stanovisko pouze nepřímý vliv.

Případné zrušení vízové povinnosti však pro prezidenta Obamu neznamena vzdálené téma. Obama podstatnou část svého života strávil v Chicagu a dva roky zastupoval v americkém Senátu stát Illinois, ve kterém žije početná polská komunita. Kromě Obamy se pro podporu polského požadavku na zařazení do Visa Waiver Programu vyslovili i další illinoišští politici – senátor Mark Kirk a členové Sněmovny reprezentantů Mike Quigley a Aaron Schock.

Ti v únoru 2013 navrhli, aby bylo Polsko zařazeno do programu, neboť je podle senátora Kirka „pevným spojencem Spojených států a hraje klíčovou roli ve vojenských operacích NATO v Evropě a na Blízkém východě, včetně bojišť v Aghánistánu“¹⁰⁸. Kirk srovnává americký přístup k zemím, které již členy Visa Waiver Programu jsou a mohou tak cestovat do Spojených států bez nutnosti žádat o vízum pro krátkodobé pobyty, a Polsku, které paradoxně i přes podporu amerických iniciativ stále na tuto výhodu čeká.

¹⁰⁷ „Komorowski: Nasi sąsiedzi jeżdżą bez wiz. Obama: Chcę to załatwić za tej kadencji”, *Gazeta Wyborcza* (9. 12. 2010), http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,80708,8789326,Komorowski_Nasi_sasiedzi_jezdza_bez_wiz_Obama_Chce.html (staženo dne 3. 2. 2013)

¹⁰⁸ „Kirk, Quigley and Schock Move to Reform Visa Waiver Program“, Mark Kirk: U.S. Senator for Illinois, http://www.kirk.senate.gov/?p=press_release&id=613 (staženo dne 4. 2. 2013)

3.4. USA a plán protiraketové obrany

Jako dalším důkaz těsné spolupráce mezi Spojenými státy a Polskem může sloužit spolupráce na plánu protiraketové obrany, jehož počátky sahají až do Clintonova prezidentství. Skutečně se ale o možném zapojení Polska do systému protiraketové obrany začalo jednat až na počátku roku 2007 za vlády Jarosława Kaczyńského. V témže roce se však v Polsku konaly volby do Sejmu, ve kterých s deseti procentním náskokem zvítězila opoziční Občanská platforma, která pokračovala v jednáních s americkou stranou, i když s více pragmatickým přístupem.

Důležitým americkým partnerem na polské straně se tak po změně vlády stal ministr zahraničí Radosław Sikorski, který působil v letech 2005 až 2007 v pravicovém kabinetu Kazimierza Marcinkiewicze na pozici ministra národní obrany¹⁰⁹. Sikorski má velmi dobré kontakty na americkou politickou elitu, vycházející jednak z jeho působení v americkém pravicovém think-tanku American Enterprise Institute v letech 2000 až 2005¹¹⁰ a také faktu, že Sikorského žena Anne Applebaum je mimo jiné vlivnou komentátorkou deníku Washington Post a patří tedy k washingtonské intelektuální elitě mající přístup i k politikům, poradcům a dalším vlivným lidem znalým okolností a souvislostí amerických rozhodovacích procesů.

Byl to právě Radosław Sikorski, který se svým americkým protějškem Condoleezou Riceovou podepsal v srpnu 2008 smlouvu o umístění pozemních interceptorů systému protiraketové obrany¹¹¹. Dokument nemá právní charakter a jedná se prakticky o deklaraci obsahující tři základní oblasti americko-polské spolupráce – status amerických vojsk na polském teritoriu, vojensko-politickou

¹⁰⁹ „Radosław Sikorski Minister Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej“, Radek Sikorski (oficjalna strona posta na Sejm RP, <http://www.radeksikorski.pl/o-mnie/>) (staženo dne 1. 11. 2012)

¹¹⁰ ibid.

¹¹¹ „Agreement between the government of the United States of America and the government of the Republic of Poland concerning the deployment of ground-based ballistic missile defense interceptors in the territory of the Republic of Poland“, Nuclear Threat Initiative, http://www.nti.org/media/pdfs/StateandPolandandMissileIntercept2008.pdf?_id=1316627913 (staženo dne 1. 11. 2012)

dimenzi smlouvy a oblast vědecko-technické spolupráce mezi Spojenými státy a Polskem.

Umístění amerických vojsk, obsluhujících protiraketový systém, na území Polska se mělo řídit článkem 3 Severoatlantické smlouvy¹¹². Kontroverzním aspektem se jevílo, podobně jako v České republice, vynětí amerických vojáků z polské jurisdikce. Nakonec se vyjednávacím týmům podařilo vyřešit tento bod a na konci roku 2009, tedy již v době působení administrativy Baracka Obamy, byla podepsána smlouva mezi Spojenými státy a Polskem týkající se statusu amerických vojsk na polském území¹¹³. Smlouva však již reflektovala změnu v přístupu americké administrativy k plánovanému rozmístění protiraketového štítu, které se věnuje následující kapitola.

Jelikož by se Polsko umístěním části štítu stalo potenciálním terčem případného preventivního útoku, bylo ve smlouvě o umístění pozemních interceptorů systému protiraketové obrany zakotveno také rozmístění baterii raket Patriot 3 (PAC – 3). Ve skutečnosti se však jednalo pouze o jedinou baterii, jejíž umístění v Polsku ostře kritizovalo Rusko¹¹⁴. Americká strana se také zavázala k poskytnutí finanční a materiální podpory při modernizaci polských ozbrojených sil.

Zároveň se po podepsání smlouvy měla posílit vzájemná vědeckotechnická spolupráce obou zemí v různých oblastech včetně prohloubení kooperace zbrojního průmyslu. Oboje mělo přinést Polsku především rozvoj těchto technologicky i finančně náročných oborů a umožnit polským vědcům a výzkumným pracovníkům

¹¹² „Agreement between the government of the United States of America and the government of the Republic of Poland concerning the deployment of ground-based ballistic missile defense interceptors in the territory of the Republic of Poland“, Nuclear Threat Initiative, http://www.nti.org/media/pdfs/StateandPolandandMissileIntercept2008.pdf?_id=1316627913 (staženo dne 1. 11. 2012)

¹¹³ tzv. smlouva SOFA (Status of Forces Agreement), podepsaná 11. 12. 2009 ve Varšavě, která upravuje právní status amerických vojsk a civilního personálu působících v Polsku a jejich působení v rámci aktivit souvisejících s vojenskými cvičeními a rozmístěním vojenských zařízení na území Polska (dostupné na <http://www.fas.org/irp/world/poland/sofa.pdf>)

¹¹⁴ Pavel Felgenhauer, „Stationing of Patriot Missiles Near Russian Border in Poland Threatens US-Russia Relations“, *The Jamestown Foundation* (January 2010), [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=35941](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=35941) (staženo dne 1. 11. 2012)

získat zkušenosti ze špičkových amerických ústavů a univerzit¹¹⁵. Ve skutečnosti však nastal problém s nalezením odpovídajících vědeckých pracovišť v Polsku a s tím klesla možnost realizace výměn amerických a polských pracovníků.

Pro Spojené státy přinesla smlouva o umístění pozemních interceptorů systému protiraketové obrany více výhod, než jejich polskému partnerovi. Především jim Polsko poskytlo vlastní území k vybudování části systému protiraketové obrany a možnost umístit na něm americké vojáky obsluhující jeho provoz a užití systému také zůstávalo výlučně v amerických rukách.

3.4.1. Volby 2008

Na podzim roku 2008 se ve Spojených státech konaly prezidentské volby, jejichž vítěz měl v lednu 2009 nahradit v úřadu prezidenta George W. Bushe, kterému končilo jeho druhé prezidentské období. Kandidát republikánů John McCain, dlouholetý senátor a politik respektovaný bez ohledu na stranickou příslušnost, se sice od úřadujícího prezidenta Bushe v mnoha otázkách odlišoval, ale ve věci protiraketové obrany zastával stejnou politiku jako George W. Bush¹¹⁶.

Vítězem primárek Demokratické strany se stal Barack Obama, senátor za Illinois, jehož nedostatečné zkušenosti se zahraniční politikou byly často považovány za jednu z jeho slabín. Otázce zahraniční politiky vůči Polsku a středoevropskému regionu se Obamův program příliš nevěnoval, stejně tak nebyl nijak vyhraněný jeho postoj vůči budoucnosti protiraketového štítu v podobě, v jaké ho prosazovala administrativa George W. Bushe.

¹¹⁵ „Declaration on Strategic Cooperation Between the United States of America and the Republic of Poland“, Council on Foreign Relations, <http://www.cfr.org/poland/declaration-strategic-cooperation-between-united-states-america-republic-poland/p16991> (staženo dne 1. 11. 2012)

¹¹⁶ „Next U.S. President to Continue European Missile Defense Project, Agency Chief Says“, Nuclear Threat Initiative, <http://www.nti.org/gsn/article/next-us-president-to-continue-european-missile-defense-project-agency-chief-says/> (staženo dne 1. 11. 2012)

John McCain se tedy z polského pohledu jevil jako příznivější kandidát na prezidenta, neboť by s největší pravděpodobností za jeho prezidentství nenastaly výrazné změny oproti jeho spolustraníkovému Bushovi. I z tohoto důvodu se McCainovi dostalo větší podpory od polských emigrantských kruhů ve Spojených státech, než je pro republikánského kandidáta obvyklé. Polská menšina ve Spojených státech je přitom spíše nakloněna Demokratické straně, jak dokazuje například průzkum mezi jejími členy uskutečněný na podzim roku 2008¹¹⁷.

Listopadové volby však s velkým rozdílem a celkovým ziskem 365 volitelských hlasů¹¹⁸ vyhrál demokrat Obama, jehož zahraničněpolitická agenda již s ohledem na témata zvolená během předvolební kampaně napovídala, že se v prezidentském úřadu bude více soustřeďovat na vztahy s asijskými zeměmi. Polsko, a spolu s ním i celá Evropa, ztrácelo v očích nové administrativy na svém dřívějším významu právě na úkor Asie, která se dostávala do pozice zahraničněpolitické priority.

Otázka protiraketové obrany na přelomu let 2008 a 2009 patřila k nejdůležitějším tématům ovlivňujícím americko-polské vztahy. Proto je postoj nového prezidenta k plánům Bushovy administrativy pozorně sledován, a to jak americkými politiky a novináři, tak především jejich polskými protějšky. Obama se k této záležitosti vyjádřil i během návštěvy Prahy v dubnu 2009, když během svého projevu na Hradčanském náměstí uvedl, že „tak dlouho, jak bude íránská hrozba trvat, budeme pokračovat se systémem protiraketové obrany, který je hospodárný a osvědčený“¹¹⁹. Podle tohoto výroku tak ještě bylo možné usuzovat, že se Obama chystá v plánech svého předchůdce pokračovat.

Záhy se tento předpoklad dostal do přímého rozporu s kroky, které následovaly v průběhu první poloviny roku 2009. Prezident Obama nechal přínosy projektu

¹¹⁷ Thaddeus C. Radzilowski, Dominik Stecula, „Polish Americans Today“, *Piast Institute*, <http://apacouncil.info/docs/PolishAmericansToday-PiastInst.pdf> (staženo dne 2. 11. 2012)

¹¹⁸ „2008 Presidential Elections: 2008 Electoral College Results“, National Archives and Record Administration, <http://www.archives.gov/federal-register/electoral-college/2008/election-results.html> (staženo dne 2. 11. 2012)

¹¹⁹ „Remarks by President Obama: Hradcany Square, Prague, Czech Republic“, The White House, http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-President-Barack-Obama-In-Prague-As-Delivered (staženo dne 2. 11. 2012)

plánovaného umístění prvků protiraketové obrany v Polsku a České republice prověřit z hlediska jejich praktického přínosu i finanční náročnosti. Tyto kroky se projeví i narůstající nervozitě polských představitelů, neboť se jeví jako stále více pravděpodobné, že by původní plány mohly dostat zásadních změn.

Především pravicová část polského politického spektra reprezentovaná bratry Kaczyńskými reagovala na eventualitu v podobě zrušení Bushových plánů negativně, přičemž kritizovala i vládu Donalda Tuska. Ta během vyjednávání kladla americké straně podmínky, za kterých byla ochotna na polském území prvky systému protiraketové obrany umístit, čímž se jednání prodlužovala. Tusk zvolil více rozhodný přístup k celé problematice, na rozdíl od předchozí vlády, která přistupovala k jednáním takřka bez výhrad¹²⁰.

Definitivně se situace vyjasnila během léta 2009, kdy prezident Obama přehodnotil dosavadní americký postoj ve věci protiraketové obrany. Zatímco původní projekt konkretizovaný během prezidentského období George W. Bushe počítal se systémem navrženým především jako obrana proti raketám dlouhého doletu, Obamovy plány se odlišovaly hned v několika aspektech.

Nejvýraznější změnu představovala redefinice potenciálního útoku, proti kterému by měl štít účinný. Prezident Obama a jeho tým začali upřednostňovat variantu, že by byl systém namířen proti střelám kratšího doletu, které podle analýz představují reálnou hrozbu v bližším časovém horizontu než střely doletu dlouhého¹²¹.

Pro americkou administrativu tím však vyvstal problém související s vyjasněním nově zaujatého postoje svému polskému spojenci. Tento krok však vyzněl poněkud rozporuplně, neboť prezident Obama změnu v plánech oznámil polskému premiéru

¹²⁰ Vendula Vespalcová, Břetislav Dančák, „Průběh a důsledky vyjednávání Polska se Spojenými státy americkými o protiraketové obraně“, *Central European Political Studies Review* (Volume XIV, Issue 2–3, pp. 337–355), <http://www.cepsr.com/download/vespalcovadanca-cianek20120207.pdf> (staženo dne 2. 11. 2012)

¹²¹ „Allies React to U.S. Missile U-Turn“, *The Wall Street Journal* (18. 9. 2009), <http://online.wsj.com/article/SB125317801774419047.html> (staženo dne 2. 11. 2012)

Tuskovi telefonicky 17. září 2009¹²², tedy přesně v den sedmdesátého výročí vpádu sovětských vojsk do Polska na počátku druhé světové války.

Není sice pravděpodobné, že by poněkud nešťastně zvolené datum z americké strany mělo mít nějaký skrytý podtext, ale v Polsku vyvolalo veskrze negativní reakci. Vzhledem k tomu, jak emotivně chápala umístění součástí protiraketového štítu v Polsku část jeho obyvatel a politické reprezentace, se sdělení o změně plánů setkala s kritikou americké nediplomatičnosti¹²³. Dodnes je 17. září pro mnohé Poláky symbolem zrady, neboť sovětská armáda, navzdory předchozím ubezpečováním, napadla Polsko oslabené bojem s nacistickým Německem a obsadila dle s Hitlerem předem dojednaného scénáře část polského území.

Někteří Poláci brali Obamovo rozhodnutí přímo jako zradu, nicméně je nutné vzít v úvahu faktory, které na jeho podobu měly vliv. Kromě finančního a vojensko-technologického aspektu by změnu v amerických plánech mohlo ovlivnit i přijetí nové formulace americké zahraniční politiky vůči Rusku. Obamova administrativa začala po svém nástupu prosazovat změnu v přístupu k americko-ruským vztahům, jejichž podoba má také částečně dopad na podobu politiky Spojených států vůči Polsku.

¹²² „In Face of U.S. Shift, Europeans Recalibrate“, *The New York Times*, 17. 9. 2009, http://www.nytimes.com/2009/09/18/world/europe/18europe.html?_r=0 (staženo dne 3. 11. 2012)

¹²³ např. Anne Applebaum, „Letting Europe Drift“, *The Washington Post*, 22. 9. 2009, http://articles.washingtonpost.com/2009-09-22/opinions/36861275_1_missile-defense-obama-campaign-president-obama (staženo dne 3. 11. 2012)

3.5. Rusko

Rusko na počátku nového tisíciletí i díky konstantně rostoucím cenám ropy¹²⁴ začalo obnovovat svůj ztracený vliv. Ruská ekonomika rostla v mezi lety 1999 a 2004 v průměru o sedm procent¹²⁵, což umožnilo i pozvolný návrat na mezinárodní politickou scénu. To se projevilo i v ruské domácí politice, neboť v rámci ní prezident Vladimir Putin nadále upevňoval svoji pozici právě kombinací stoupajícího mezinárodního vlivu Ruska, rostoucím hospodářstvím a klesající nezaměstnanosti¹²⁶.

Rusko se stalo americkým spojencem v protiteroristickém tažení, které následovalo po útocích z 11. září. Putin ve svém projevu v září 2011 podpořil Spojené státy a přislíbil možnost využití základen ve Střední Asii¹²⁷, které americká armáda potřebovala pro efektivní zásobování svých jednotek. Pro Rusko samotné byla tato spolupráce výhodná, neboť si vstřícným krokem vůči Spojeným státům zajistilo menší americké angažování ve vnitřních záležitostech Ruska, včetně kontroverzní války v Čečensku.

V polském zájmu vždy byla politická a bezpečnostní stabilita v regionu, na což má právě Rusko zásadní vliv. S jeho rostoucím potenciálem se však opět začalo objevovat napětí plynoucí z ruské snahy obnovit svůj vliv v zemích tzv. středního zahraničí.¹²⁸ I přes to, že Polsko už od roku 1999 patřilo do Severoatlantické aliance, Rusko nadále pokračovalo v úsilí vybudovat si co nejsilnější pozici v rámci evropského bezpečnostního prostoru.

Hlavním úkolem americké zahraniční politiky se tak stalo nalezení určité rovnováhy ve vztahu k Rusku a Polsku. Zahraniční politika vůči Rusku se vyvíjela

¹²⁴ „Crude Oil (petroleum); Dated Brent Daily Price“, *Index Mundi*, <http://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=crude-oil-brent&months=300> (staženo 4. 11. 2012)

¹²⁵ Rudiger Ahrend, „Russia's Post-Crisis Growth: Its Sources and Prospects for Continuation“, *Europe-Asia Studies* (Vol. 58, No. 1, January, 2006), <http://www.jstor.org/stable/20451162> (staženo 4. 11. 2012)

¹²⁶ Jan Hodač a Petr Strejček, *Politika Ruské federace v postsovětském prostoru a střední Evropě* (Brno: Masarykova univerzita, 2008), str. 39

¹²⁷ Julianne Smith, „The NATO-Russia Relationship: Defining moment, or Déja Vu?“, *Centre for Strategic and International Studies*, http://csis.org/files/media/csis/pubs/081110_smith_natorussia_web.pdf (staženo 5. 11. 2012)

¹²⁸ Hodač a Strejček, „Politika Ruské federace v postsovětském prostoru a střední Evropě“, str.33

paralelně s americkou politikou vůči Polsku, přičemž se vzájemné americko-polské vztahy v prvních letech nového tisíciletí prohlubovaly a upevňovaly. Pro Kreml se tato skutečnost jevila jako potenciální komplikace nejen s ohledem na Polsko, ale i další státy, ve kterých si Rusko snažilo vybudovat silnější postavení a zajistit si tak vliv na jejich zahraničněpolitickou orientaci.

Spojené státy tak musí dokázat vyvážit často protichůdné zájmy, které se vyskytují v rámci americko-rusko-polského dialogu, jejichž příkladem je umístění systému protiraketové obrany na území Polska. Rusko se stalo hlasitým kritikem plánovaného systému, který měl však být podle oficiálních prohlášení zaměřen na potenciálně nebezpečné režimy jako je Írán¹²⁹. Rusko však vnímalo systém jako výchylku ve vojenské rovnováze se Spojenými státy a tím ohrožení vlastních zájmů a bezpečnosti.

Polsko se tak zprostředkovaně stalo předmětem sporu, když se americké plány dostaly do konfliktu s ruskými zájmy. Mezi ně se může řadit i přetrvávající snaha Ruska znovuobnovit vliv v regionu střední a východní Evropy projevující se nejen v politické, ale také ekonomické či energetickobezpečnostní rovině¹³⁰. Tím lze zároveň částečně vysvětlit ochotu Polska umístit na svém území prvky amerického systému, který však pro Polsko přináší také řadu nevýhod¹³¹.

Do jaké míry se Rusko skutečně cítilo plánovaným systémem protiraketové obrany ohroženo, není možné zcela jednoznačně určit. Podle četného ujišťování americké strany se nemělo jednat o systém namířený proti Rusku, ale proti potenciální íránské či severokorejské hrozbě. Spojené státy argumentovaly především technickými parametry, když vylučovaly možnost skutečné změny americko-ruského

¹²⁹ Greg Bruno, „National Missile Defense: A Status Report“, *Council on Foreign Relations* (17. 9. 2009), <http://www.cfr.org/defense-strategy/national-missile-defense-status-report/p18792#p1> (staženo dne 5. 11. 2012)

¹³⁰ viz. Edward Lucas, *Nová studená válka: Kdo zvítězí v novém konfliktu mezi Východem a Západem?*, (Praha: Mladá fronta, 2008)

¹³¹ polská bezpečnost se umístěním systému protiraketové obrany podle některých názorů naopak snižuje, neboť prvky toho systému a s tím i Polsko se stávají potenciálním cílem preventivního úderu (viz například analýza Konrad Adenauer Stiftung „Amerykańska tarcza antyrakietowa w Europie: konieczność, warunki, akceptacja“ k dostupné na http://www.kas.de/wf/doc/kas_14083-1522-8-30.pdf?080707110851) (pozn. autorky)

statu quo, neboť zamýšlených deset interceptorů nemohlo ohrozit ruské strategické raketové vojsko a jeho akceschopnost¹³².

Je-li však chronologizace plánovaného systému porovnána s mezinárodněpolitickými událostmi souvisejícími s Ruskem, jeho ostrou reakci lze chápat jako snahu zabránit Spojeným státům podniknout domnělý odvetný krok za rusko-gruzínskou válku ze srpna 2008. Podpis americko-polské smlouvy o umístění pozemních interceptorů systému protiraketové obrany následoval jen několik dní poté, co ruská armáda překročila gruzínské hranice a zahájila kontroverzní válku, kterou Spojené státy odsoudily stejně jako rozhodnutí Ruska diplomaticky uznat separatistické gruzínské regiony Abcházii a Jižní Osetii¹³³. Rovněž Polsko se ve sporu postavilo na stranu Gruzie a svoje odhodlání podpořit prezidenta Saakašviliho demonstrovalo cestou prezidenta Kaczyńského do bojových oblastí¹³⁴.

Americkou politiku vůči Polsku tedy nebylo možné zcela oddělit od výše popsaných skutečností a zcela eliminovat vliv zvýšeného napětí ve vztahu mezi Spojenými státy a Ruskem. Začalo se hovořit o nové studené válce, z Kremlu zaznívala často vyostřená rétorika a napětí nepřispívalo k celkové podobě vzájemných vztahů a komplikovalo také koordinaci amerického a ruského postoje k důležitým otázkám a problémům.

3.5.1. Americko-ruský reset

Po nástupu Baracka Obamy do úřadu prezidenta Spojených států se americký přístup k Rusku začal měnit. Jak už prezident Obama nastínil ve svém předvolebním

¹³² „Iran’s Nuclear and Missile Potential: A Joint Threat Assessment by U.S. and Russian Technical Experts“, EastWest Institute, <http://docs.ewi.info/JTA.pdf> (staženo dne 6. 11. 2012)

¹³³ Jim Nichols, „Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interest“, *Congressional Research Service* (3. 3. 2009), <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34618.pdf> (staženo dne 6. 11. 2012)

¹³⁴ „Five Eastern European presidents head to Georgia“, *USA Today* (12. 8. 2008), http://usatoday30.usatoday.com/news/world/2008-08-12-presidents-georgia_N.htm (staženo dne 6. 11. 2012)

programu¹³⁵, nová administrativa začala pracovat na reformulaci americké zahraniční politiky ve vztahu k Rusku. V březnu 2009 byl na schůzce americké ministryně zahraničí Hillary Clintonové s jejím ruským protějškem Sergejem Lavrovem oznámen tzv. americko-ruský reset vzájemných vztahů, který spočíval ve změně modelu hry nulového součtu na kooperaci a posilování vzájemných vazeb¹³⁶.

Za součást resetu je možné považovat i Obamovu iniciativu týkající se jaderného odzbrojení, jejíž hlavní body představil v již zmiňovaném projevu v Praze v dubnu 2009. Na jejím základě se pak konkretizovala nová smlouva START (*Strategic Arms Reduction Treaty*), která upravovala počet rozmístěných jaderných hlavic, jejich nosičů, strategických bombardérů a dalších odpalovacích zařízení¹³⁷. Nový START byl podepsán 8. dubna 2010 v Praze, v platnost vstoupil po ukončení legislativních procesů ve Spojených státech a Rusku 5. února následujícího roku¹³⁸.

Přehodnocení plánu protiraketové obrany časově odpovídá zahájení americko-ruského resetu, avšak nelze explicitně určit, zda je také jeho součástí. Z Polska se ozývalo mnoho hlasů kritizujících Obamovo rozhodnutí ve věci zrušení plánovaného umístění systému protiraketové obrany, neboť bylo dáváno právě do souvislosti s prosazováním americko-ruského resetu. S ohledem na něj pak mohlo být chápáno jako ústupek Rusku, které od počátku zaujímal velmi kritický postoj k americkým plánům v oblasti protiraketové obrany prosazovaným Bushovou administrativou.

Americká politika vůči Rusku tak vykazovala buď zcela přímý, nebo alespoň na základě různých interpretací zprostředkovaný vliv na podobu americko-polských vztahů. Spojené státy svým rozhodnutím pozastavit výstavbu plánovaného protiraketového štítu v Polsku a České republice odstartovaly debatu o budoucnosti nejen bilaterálních vztahů, ale i celkové americké zahraničněpolitické orientace. Tyto obavy sdílela i řada významných osobností středoevropského regionu, které se

¹³⁵ „The Candidates on U.S. Policy toward Russia“, Council on Foreign Relations, <http://www.cfr.org/us-election-2008/candidates-us-policy-toward-russia/p14946> (staženo dne 7. 11. 2012)

¹³⁶ „U.S.-Russia Relations: “Reset” Fact Sheet“, The White House, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet> (staženo dne 7. 11. 2012)

¹³⁷ „New START“, U.S. Department of State, <http://www.state.gov/t/avc/newstart/index.htm> (staženo dne 7. 11. 2012)

¹³⁸ *ibid.*

rozhodly napsat otevřený dopis prezidentu Obamovi s cílem upozornit na historický i aktuální význam americké podpory tomuto regionu¹³⁹.

I přes to, že je bezpečnost Polska a dalších zemí regionu garantována členstvím v Severoatlantické alianci a z něj vyplývajících závazků pro všechny členské státy, status zvláštního spojení mezi Spojenými státy a Polskem představoval určitý nadstandard. Otázkou zůstává, jakou cenu za něj Poláci platili – stačí zmínit účast ve dvou mezi veřejností nepopulárních válkách v Afghánistánu a Iráku či silné ochlazení v polsko-ruských vztazích, které způsobilo polské přijetí nabídky Spojených států na umístění systému protiraketové obrany.

Odpovědí na americkou politiku resetování vztahů s Ruskem byla i změna polské zahraniční politiky. Vláda premiéra Donalda Tuska se od předchozích konzervativních kabinetů Práva a Spravedlnosti liší právě v přístupu k pojetí zahraniční politiky a definování priorit. Zatímco bratři Kaczyňští vždy kladli důraz na prosazování polsko-amerického spojení, pragmatičtější a proevropsky orientovaný Tusk a jeho vláda se začala více angažovat i v budování dobrých vztahů také s jinými zeměmi. Příkladem může být Německo, ke kterému se předchozí polské elity stavěly s určitou dávkou nedůvěry, či Rusko, se kterým Poláci zahájili konstruktivní dialog i přesto, že polsko-ruské vztahy jsou nadále zatíženy mnoha historickými křivdami. Zároveň se Polsko stalo jedním z nejvýraznějších propagátorů evropské myšlenky a těsnější integrace v rámci Evropské unie.

Prezident Obama zvolil pragmatický přístup, když se rozhodl zlepšit americko-ruské vztahy i přes to, že tím bylo upozaděno Polsko, které se za prezidentství George W. Bushe mohlo těšit z postavení amerického strategického spojence. Obamova administrativa představila nové priority, přičemž hlavní důraz začala klást na vztahy s asijskými zeměmi.

¹³⁹ „An Open Letter To The Obama Administration From Central And Eastern Europe“, *Radio Free Europe – Radio Liberty* (16. 7. 2009), http://www.rferl.org/content/An_Open_Letter_To_The_Obama_Administration_From_Central_And_Eastern_Europe/1778449.html (staženo dne 7. 11. 2012)

Vzhledem k rostoucímu potenciálu Číny a nutnosti řešení napětí souvisejícího s Íránem či dlouhotrvající problémy pramenící ze severokorejského jaderného programu začaly Spojené státy více spolupracovat s Ruskem. Díky zlepšení vztahů dosáhla Obamova administrativa úspěchu v podobě prosazení sankcí vůči Íránu¹⁴⁰, což by nebylo možné bez ruské podpory v Radě bezpečnosti OSN.

Upevňování vzájemných americko-ruských vztahů však zkomplikovalo představení nové iniciativy prezidenta Obamy v oblasti protiraketové obrany. Po zrušení plánů prosazovaných za prezidenta Bushe došlo z americké strany k přehodnocení a vytvoření plánu nového systému protiraketové obrany, kterého by se mělo Polsko také účastnit. Instalace polské části systému by však měla být dokončena až v roce 2018, což Poláci považují za příliš vzdálený časový horizont¹⁴¹. Veřejná kritika zaznívající i z úst nejvyšších polských představitelů tak napovídá, že se dřívější exkluzivita ve vzájemných vztazích pomalu vytrácí.

Tehdejší ruský prezident Dmitrij Medveděv na znovuoobnovení plánu na vybudování protiraketové obrany zareagoval v roce 2011 prohlášením, ve kterém pohrozil, že v případě instalace systému Rusko podnikne odvetné kroky, mimo jiné rozmístí balistické střely krátkého doletu Iskander v Kaliningradské oblasti¹⁴². Do jisté míry se tak jednalo o krok zpět v resetu, který patřil mezi Obamovy priority a jemuž přizpůsobil z části i přístup k Polsku.

Americká zahraniční politika vůči Polsku tak za prezidenta Obamy změnila svoji podobu, když reflektovala nové priority Spojených států i postupnou reorientaci samotného Polska. Nadále platí, že Polsko patří k důležitým spojencům v regionu, ale nová mezinárodněpolitická realita přispěla ke změně v přístupu k americké zahraniční

¹⁴⁰ „Security Council Imposes Additional Sanctions on Iran, Voting 12 in Favour to 2 Against, with 1 Abstention“, United Nations Security Council, <http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sc9948.doc.htm> (staženo dne 7. 11. 2012)

¹⁴¹ „Polish Missile Defense Plan Puts Poland First“, The German Marshall Fund of the United States, <http://blog.gmfus.org/2012/08/11/polish-missile-defense-plan-puts-poland-first/> (ověřeno k 11. 12. 2012)

¹⁴² „Medvedev threatens US over missile shield“, *The Guardian* (23. 11. 2011), <http://www.guardian.co.uk/world/2011/nov/23/medvedev-threatens-us-missile-shield> (ověřeno k 11. 12. 2012)

politice, pro kterou již Polsko ani region střední a východní Evropy nehraje tak významnou roli jako během prezidentství George W. Bushe.

Závěr

Zahraniční politika Spojených států amerických má výrazný dopad na světové dění. Její tvorba je tak ovlivněna celou řadou faktorů, které jsou externí i interní povahy a v čase a vzhledem k okolnostem se mohou i modifikovat a přizpůsobovat. Existují však také faktory, které jsou svojí podstatou stálé a mění se pouze intenzita, s jakou se projeví v konkrétních případech.

Polsko představuje příklad země, se kterým Spojené státy pojí úzké vazby budované na několika základních elementech. Mezi ty nejdůležitější patří historická revoluční zkušenost, díky níž se vytvořila pouta mezi americkými a polskými elitami. Nechala také vzniknout základnímu hodnotovému nastavení obou národů, které předurčuje Spojené státy a Polsko ke sdílení těchto hodnot a determinuje jejich příslušnost ke stejnému civilizačnímu okruhu. Ten ovlivňuje i principy politického a společenského uspořádání státu, což může být v případě Spojených států a Polska doloženo podobností ústav přijatých shodně na konci osmnáctého století.

Výrazným faktorem, který má dopad na formování americké zahraniční politiky vůči Polsku, je existence početné polské menšiny ve Spojených státech a jejího zájmu o prohlubování a upevňování americko-polských vazeb. Vzhledem ke skutečnosti, že v některých oblastech Spojených států tvoří Američané polského původu významnou část elektorátu, lze nalézt vliv americké Polonie i na americkou zahraniční politiku, konkrétně pak otázku vízové povinnosti.

Americká zahraniční politika vůči Polsku je utvářena také s ohledem na moderní historii vzájemných vztahů, přičemž přímý vliv má pak především období po pádu železné opony, během kterého se formovaly výchozí premisy pro její současnou podobu. Právě v devadesátých letech se upevnilo americko-polské spojení, které pomohlo Polsku při začlenění do struktur Severoatlantické aliance za přispění Spojených států amerických.

Současnou americkou zahraniční politiku vůči Polsku pak ovlivnily vnější faktory, především změna mezinárodněpolitické situace související s teroristickými

útoky 11. září. Následný vývoj zahrnující americkou vojenskou intervenci v Afghánistánu a invazi do Iráku představuje významný faktor, který měl dopad na americký přístup k Polsku účastnícího se obou operací a podporujícího tak Spojené státy nejen politicky, ale i vojensky.

Strategické partnerství mezi Spojenými státy a Polskem, ke kterému přispěla i polská angažovanost ve výše zmíněných konfliktech, procházelo dynamickým vývojem především v souvislosti s americkými plány na umístění části systému protiraketové obrany na polském území. Jejich modifikace způsobená změnou americké administrativy a jejího nového přístupu k této otázce se stala součástí trendu, jakým se ubírá v posledních letech i americká zahraniční politika vůči Polsku jako celek.

Faktorem, který rovněž ovlivňuje její vývoj, je přístup Spojených států k Rusku, konkrétně jeho proměna iniciovaná prezidentem Obamou. Americko-ruské vztahy a jejich vývoj v posledních pěti letech determinoval částečně také kroky Spojených států ve vztahu k Polsku, především pak v již zmiňované oblasti protiraketové obrany. Za polskou reakci vůči tomuto vývoji lze považovat větší důraz na vlastní evropskou politiku a upevňování pozice v rámci Evropské unie.

Pro Poláky je významným tématem, dlouhodobě rezonujícím ve vzájemných vztazích, změna režimu vízové povinnosti. V tomto bodě se politika Spojených států rozchází se zájmy Polska, jehož představitelé opakovaně otázku vízové povinnosti otevírají při oficiálních i neoficiálních příležitostech. Její brzké vyřešení by bezpochyby přispělo k posílení vzájemné důvěry a zmírnění kritických hlasů upozorňujících na rozdílnost v americkém přístupu k evropským zemím ve věci vízového režimu.

Americká zahraniční politika vůči Polsku se vyvíjí s ohledem na zmiňované faktory, které s větší či menší mírou intenzity působí jak ve fázi její formulace, tak později zavedení do praxe. Historické vazby Spojených států a Polska představují základ, na kterém lze budovat dlouhodobé a pevné partnerství umožňující prohlubování vzájemných vztahů.

K definování současné americké zahraniční politiky vůči Polsku však přispívají i aktuální otázky v dvoustranné i mezinárodní dimenzi. Její vývoj ovlivňuje mimo jiné celková orientace Spojených států, které těžiště svého strategického zájmu pomalu přesouvá, z politických i ekonomických důvodů, z Evropy do Asie. Spolu s redukcí americké angažovanosti v evropských záležitostech logicky přichází i změna v politice vůči Polsku. To sice nadále představuje důležitého amerického partnera, ale i díky stabilizované politické, ekonomické i bezpečnostní situaci v Evropě již nevyžaduje pozornost ve stejné míře, jako například v devadesátých letech.

Americká zahraniční politika vůči Polsku se tak za stávajících podmínek bude dále vyvíjet s ohledem na snahu udržet velmi dobré vzájemné vztahy a prohlubovat americko-polskou spolupráci. Politicky stabilní, ekonomicky silné a celkově soběstačné Polsko umožní Spojeným státům orientovat se na ty oblasti, které akutně potřebují americkou pomoc a asistenci.

I přes změny v americké zahraniční politice, které je možné pozorovat v posledních letech, lze předpokládat, že se americko-polské vztahy budou nadále pozitivně vyvíjet. Spojené státy jako světová velmoc musí své zájmy pragmaticky vyvažovat, čemuž se nelze vyhnout ani v případě Polska. To však i v budoucnu zůstane důležitým spojencem v oblasti, neboť Spojené státy a Polsko pojí pevné vazby, ať už z hlediska historického, či s ohledem na již zmiňovanou početnou polskou menšinu žijící na území Spojených států.

Vývoj americké zahraniční politiky vůči Polsku v obecné rovině dobře ilustruje, že na tvorbu zahraniční politiky působí několik faktorů, které se v průběhu času mohou se zvyšující se a klesající intenzitou projevovat na výsledném postoji Spojených států. Důvodem změn podoby této politiky mohou být rozdílné přístupy jednotlivých administrativ či dynamicky se vyvíjející mezinárodněpolitická situace.

Zahraniční politika představuje komplexní soubor strategií dané země, jejímž primárním cílem je prosazování národních zájmů. Spolehlivý evropsky spojenec v podobě Polska pro Spojené státy bude i nadále představovat partnera v mnoha oblastech spolupráce. Právě za výrazné americké asistence se Polsko transformovalo

do dnešní podoby, díky které se nutnost americké angažovanosti v polských záležitostech mohla omezit na stávající podobu.

Stále tak platí, že Spojené státy a Polsko váže pevné spojení podpořené také členstvím obou zemí v Severoatlantické alianci zajišťující politicko-bezpečnostní rámec transatlantického prostoru a jejích členů. Lze tedy předpokládat, že i nadále bude Polsko patřit k blízkým americkým spojencům, vzhledem k čemuž se bude formulovat i zahraniční politika Spojených států.

Summary

This master thesis deals with the topic of American foreign policy towards Poland, its key factors, tendencies and developments. The United States has played an important role in the international affairs and the formulation of the foreign policy towards a particular country represents a topic for further research.

The main purpose of the thesis is to identify the factors that have an impact on the American foreign policy and to determine their nature and cause. The goal of this thesis is also to study tendencies of the U.S. foreign policy during the time. The changes in its shape are examined in order to identify the most important reasons for such development and enabled the main tendencies to be described.

The factors influencing the foreign policy of the United States towards Poland can be divided according to their nature and according to the level of impact they have had on the U.S. policy and generally on the U.S.-Polish relations. The history of mutual relations encompasses not only the development itself, but also the origin of the basis on which the American foreign policy stands today.

Among these factors, it is important to mention the common revolutionary experience that both the American and the Polish nations went through in the past. Since the American Revolution the U.S.-Polish ties have been established and formed to the current state. The American foreign policy has been developed with regard to the external factors such as important historical events as well as internal factor, e.g. the focus of particular administrations and their priorities in the foreign policy agenda.

Since 2001, the course of events has determined the U.S. approach towards Poland and has been significantly influenced by two conflicts - in Afghanistan and Iraq. The issue of stationing parts of the U.S. missile defense system and rising Russian concerns in this matter also affected American approach towards Poland. Poland has always belonged to the important American partners and it can be supposed the U.S.-Polish partnership will continue and further develop also in the future.

Seznam literatury a elektronických zdrojů

knihy

Andrzej Chwalba, *III Rzeczpospolita: Raport Specjalny* (Krakow: Wydawnictwo Literackie, 2005)

Andrzej Chwalba, *Historia Polski 1795-1918* (Krakow: Wydawnictwo Literackie, 2001)

Anita Krystyna Shelton, *The Democratic Idea in Polish History and Historiography* (New York: Columbia University Press, 1989)

Debra J. Allen, *The Oder-Neisse Line: The United States, Poland, and Germany in the Cold War* (United States: Praeger, 2003)

Edward Lucas, *Nová studená válka: Kdo zvítězí v novém konfliktu mezi Východem a Západem?* (Praha: Mladá fronta, 2008)

George Sanford, *Katyn and the Soviet Massacre of 1940: Truth, Justice and Memory* (London: Routledge Taylor&Francis Group, 2005)

Jan Hodač a Petr Strejček, *Politika Ruské federace v postsovětském prostoru a střední Evropě* (Brno: Masarykova univerzita, 2008)

Kenneth Waltz, *Theory of International Politics*, (Long Grove: Waveland Press, 2010)

Longin Pastusiak, *Prezydenci amerykańscy wobec spraw Polski* (Warszawa: Bellona, 2003)

Louis Henkin a Albert Rosenthal, eds. *Constitutionalism and Rights: The Influence of the United States Constitution Abroad* (New York: Columbia University Press, 1990),

Madeleine Albrightová, *Madeleine* (Praha: Nakladatelství Práh, 2003)

Marceli Kosman, *Dějiny Polska* (Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011)

Norman Davies, *Hearth of Europe: A Short History of Poland* (Oxford: Oxford University Press, 1986)

Norman Davies, *God's Playground: History of Poland (Volume I – The Origins to 1795)* (New York: Columbia University Press, 1982)

Norman Davies, *God's Playground: a history of Poland in two volumes (Volume 2, 1795 to the present)* (New York: Columbia University Press, 1982)

Janus Justyński, *The Origin of Human Rights (Proceedings at the Seminar May 3-5, 1991)* (Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 1991)

Joseph Nye, *Soft Power: The Means to Success in the World Politics* (New York : PublicAffairs, 2004)

Robert Gilpin, „The Rise of American Hegemony," in *Two Hegemonies: Britain 1846-1914 and the United States 1941-2001* edited by Patrick Karl O'Brien and Armand Clesse (Aldershot: Ashgate Publishing, Ltd., 2002)

Roman Kuźniar a Krzysztof Szczepanik, *Polityka zagraniczna RP 1989-2002* (Warszawa: Askon, 2002)

články:

Anne Applebaum, „Letting Europe Drift“, *The Washington Post*, 22. 9. 2009, http://articles.washingtonpost.com/2009-09-22/opinions/36861275_1_missile-defense-obama-campaign-president-obama (staženo dne 3. 11. 2012)

Casimir Lenard, „Historic Role of Polish American Congress in U.S.-Polish Relations“, <http://www.pac1944.org/history/CasPaper.pdf> (staženo 17. 6. 2012)

Greg Bruno, „National Missile Defense: A Status Report“, *Council on Foreign Relations* (17. 9. 2009), <http://www.cfr.org/defense-strategy/national-missile-defense-status-report/p18792#p1> (staženo dne 5. 11. 2012)

Halford J. Mackinder, „The Geographical Pivot of History“, *The Geographical Journal*, Vol. 23, No. 4 (Apr., 1904), pp. 421-437, <http://www.jstor.org/stable/1775498> (staženo 2. 3. 2012)

Jack Donnelly, „Realism and International Relations“, *Library of Congress*, <http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam032/99053676.pdf> (staženo 2. 3. 2012)

Jim Nichols, „Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for U.S. Interest“, *Congressional Research Service* (3. 3. 2009), <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34618.pdf> (staženo dne 6. 11. 2012)

John J. Mearsheimer, „Structural Realism“, *The University of Chicago*, <http://mearsheimer.uchicago.edu/> (staženo 2. 3. 2012)

John S. Duffield, „NATO's Function after the Cold War“, *Political Science Quarterly* (Vol. 109, No.5, Winter 1994-1995), <http://www.jstor.org/stable/2152531> (stażeno 16. 10. 2012)

Jonathan Eyal, „NATO's Enlargement: Anatomy of a Decision“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 73, No. 4 (Oct., 1997), str. 695-719, <http://www.jstor.org/stable/2624464>(stażeno 17. 10. 2012)

Jonathan Haslam, „Russia's Seat at the Table: A Place Denied or a Place Delayed?“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 74, No. 1 (Jan., 1998), str. 119-130, <http://www.jstor.org/stable/2624670> (stażeno 17. 10. 2012)

Julianne Smith, „The NATO-Russia Relationship: Defining moment, or Déja Vu?“, *Centre for Strategic and International Studies*, http://csis.org/files/media/isis/pubs/081110_smith_natorussia_web.pdf (stażeno 5. 11. 2012)

Krzysztof Szczerski, *Podmiotowość geopolityczna: Studia nad polską polityką zagraniczną* (Warszawa: KSAP, 2009), www.ksap.gov.pl/ksap/file/publikacje/5_podmiotowosc.pdf (stażeno 16. 6. 2012)

Maria Wągrowska, „Udział Polski w interwencji zbrojnej i misji stabilizacyjnej w Iraku“, Centrum Stosunków Międzynarodowych, http://csm.org.pl/fileadmin/files/Biblioteka_CSM/Raporty_i_analizy/2004/Maria%20W%C4%85growska_Udzia%C5%82%20Polski%20w%20interwencji%20zbrojnej%20i.pdf (stażeno 20. 10. 2012)

Matthew Lloyd Adams, „Herbert Hoover and the Organization of the American Relief Effort in Poland (1919-1923)“, *European Journal of American Studies*, <http://ejas.revues.org/7627> (stażeno 10. 9. 2012)

Michael Cox, „The Necessary Partnership? The Clinton Presidency and post-Soviet Russia“, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 70, No. 4 (Oct., 1994), <http://www.jstor.org/stable/2624551> (stażeno dne 20. 10. 2012)

Natalja Lebedeva, *Katyn Massacre*, http://press.princeton.edu/chapters/pns/s5_9143.pdf (stażeno 14. 9. 2012)

Pavel Felgenhauer, „Stationing of Patriot Missiles Near Russian Border in Poland Threatens US-Russia Relations“, The Jamestown Foundation (January 2010), [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=35941](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=35941) (stażeno dne 1. 11. 2012)

Philip L. Barbour, „The Identity of the First Poles in America“, *The William and Mary Quarterly*, Third Series, Vol. 21, No. 1 (Jan., 1964): 77-92,
<http://www.jstor.org/stable/1923357> (staženo 14. 6. 2012)

„Rekomendacje PISM: Polityka Polski wobec Stanów Zjednoczonych“, *Polski Instytut Spraw Międzynarodowych*, www.pism.pl/files/?id_plik=3012 (staženo dne 20. 10. 2012)

Rudiger Ahrend, „Russia's Post-Crisis Growth: Its Sources and Prospects for Continuation“, *Europe-Asia Studies* (Vol. 58, No. 1, January, 2006),
<http://www.jstor.org/stable/20451162> (staženo 4. 11. 2012)

Sally McNamara, „The Polish-American Relationship: Strengthening and Deepening the Alliance“, *Backgrounder (Published by the Heritage Foundation)*, 27. 2. 2007,
<http://www.heritage.org/research/reports/2007/02/the-polish-american-relationship-deepening-and-strengthening-the-alliance> (staženo 20. 10. 2012)

Thaddeus C. Radzilowski, „Polish emigration before 1914“, *The Piast Institute*,
http://www.piastinstitute.org/assets/library/polish_emigration_before_1914_radzilowski_t.PDF (staženo 14. 6. 2012)

Thaddeus C. Radzilowski, Dominik Stecula, „Polish Americans Today“, *Piast Institute*,
<http://apacouncil.info/docs/PolishAmericansToday-PiastInst.pdf> (staženo dne 2. 11. 2012)

Vendula Vespalcová, Břetislav Dančák, „Průběh a důsledky vyjednávání Polska se Spojenými státy americkými o protiraketové obraně“, *Central European Political Studies Review* (Volume XIV, Issue 2–3, pp. 337–355),
<http://www.cepsr.com/dwnld/vespalcovadancak-clanek20120207.pdf> (staženo dne 2. 11. 2012)

internetové zdroje:

„1924 Immigration Act“, *University of Washington – Bothell*,
http://library.uwb.edu/guides/USimmigration/1924_immigration_act.html (staženo 16. 6. 2012)

„"2+4" Talks and the Reunification of Germany, 1990“, U.S. Department of State Archive, <http://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/pcw/108224.htm> (staženo dne 20. 10. 2012)

„2008 Presidential Elections: 2008 Electoral College Results“, National Archives and Record Administration, <http://www.archives.gov/federal-register/electoral-college/2008/election-results.html> (staženo dne 2. 11. 2012)

„400th Anniversary of the Arrival of the First Polish Settlers in America on October 1, 1608“, Polish-American Centre, <http://www.polishamericancenter.org/FirstSettlers.html> (staženo 14. 6. 2012)

„A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Poland“, U.S. Department of State: Office of the Historian, <http://history.state.gov/countries/poland#recognition> (staženo 10. 9. 2012)

„Afghanistan troop numbers data: how many does each country send to the Nato mission there?“, *The Guardian*, 22. 6. 2011, <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2009/sep/21/afghanistan-troop-numbers-nato-data> (staženo 20. 10. 2012)

„Agreement between the government of the United States of America and the government of the Republic of Poland concerning the deployment of ground-based ballistic missile defense interceptors in the territory of the Republic of Poland“, Nuclear Threat Initiative, http://www.nti.org/media/pdfs/StateandPolandandMissileIntercept2008.pdf?_id=1316627913 (staženo dne 1. 11. 2012)

„Allies React to U.S. Missile U-Turn“, *The Wall Street Journal* (18. 9. 2009), <http://online.wsj.com/article/SB125317801774419047.html> (staženo dne 2. 11. 2012)

„American Isolationism in the 1930s“, U.S. Department of State: Office of the Historian, <http://history.state.gov/milestones/1937-1945/AmericanIsolationism> (staženo 10. 9. 2012)

„An Open Letter To The Obama Administration From Central And Eastern Europe“, *Radio Free Europe – Radio Liberty* (16. 7. 2009), http://www.rferl.org/content/An_Open_Letter_To_The_Obama_Administration_From_Central_And_Eastern_Europe/1778449.html (staženo dne 7. 11. 2012)

„Comprehensive Review of U.S. - East European Relations“, George Bush Presidential Library and Museum, <http://bushlibrary.tamu.edu/research/pdfs/nsr/nsr4.pdf> (staženo dne 20. 10. 2012)

„Crude Oil (petroleum); Dated Brent Daily Price“, Index Mundi,
<http://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=crude-oil-brent&months=300> (stażeno 4. 11. 2012)

„Declaration on Strategic Cooperation Between the United States of America and the Republic of Poland“, Council on Foreign Relations,
<http://www.cfr.org/poland/declaration-strategic-cooperation-between-united-states-america-republic-poland/p16991> (stażeno dne 1. 11. 2012)

„Electronic System for Travel Authorization“, U.S. Customs and Border Protection,
<http://cbp.gov/xp/cgov/travel/id visa/esta/> (stażeno dne 2. 2. 2013)

„Five Eastern European presidents head to Georgia“, *USA Today* (12. 8. 2008),
http://usatoday30.usatoday.com/news/world/2008-08-12-presidents-georgia_N.htm
(stażeno dne 6. 11. 2012)

„General Thaddeus Kosciuszko 1746 – 1817 Hero of America and Poland“, Polish American Centre, <http://www.polishamericancenter.org/Kosciuszko.htm> (stażeno 12. 6. 2012)

„In Face of U.S. Shift, Europeans Recalibrate“, *The New York Times*, 17. 9. 2009,
<http://www.nytimes.com/2009/09/18/world/europe/18europe.html? r=0> (stażeno dne 3. 11. 2012)

„Iran’s Nuclear and Missile Potential: A Joint Threat Assessment by U.S. and Russian Technical Experts“, EastWest Institute, <http://docs.ewi.info/JTA.pdf> (stażeno dne 6. 11. 2012)

„Kazimierz Pułaski“, Muzeum imienia Kazimierza Pułaskiego w Warce-Winiarach,
http://www.muzeumpulaski.pl/html/kazimierz_pu3aski.html (stażeno 12. 6. 2012)

„Kazimierz Pułaski“, Polska – Oficjalny portal promocyjny Rzeczypospolitej Polskiej,
<http://www.poland.gov.pl/kazimierz,pulaski,6779.html> (stażeno 12. 6. 2012)

Katharine Garstka, „U.S. Polish Immigration Patterns Before WWI“, *Suite 101*.
<http://suite101.com/article/us-polish-immigration-patterns-before-wwi-a173489>
(stażeno 14. 6. 2012)

„Kirk, Quigley and Schock Move to Reform Visa Waiver Program“, Mark Kirk: U.S. Senator for Illinois, http://www.kirk.senate.gov/?p=press_release&id=613 (stażeno dne 4. 2. 2013)

„Komorowski: Nasi sąsiedzi jeżdżą bez wiz. Obama: Chcę to załatwić za tej kadencji“, *Gazeta Wyborcza* (9.12.2010),

http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,80708,8789326,Komorowski_Nasi_sasi_edzi_jezdza_bez_wiz_Obama_Chce.html (staženo dne 3. 2. 2013)

Magdalena Jensen, „US Election – the Polish-American Vote“, *The News.pl* (28. 10. 2008) <http://www.freerepublic.com/focus/f-news/2117755/posts> (staženo 1. 10. 2012)

Matthew Magda, „Poles in Pennsylvania“, *Pennsylvania Historical & Museum Commission*,
<http://www.portal.state.pa.us/portal/server.pt/community/groups/4286/soles/471930> (staženo 14. 6. 2012)

Maureen Down, „Solidarity's Envoy; Bush Give Walesa Medal of Freedom“, *The New York Times* (14. 11. 1989), <http://www.nytimes.com/1989/11/14/world/solidarity-s-envoy-bush-give-walesa-medal-of-freedom.html> (staženo 16. 10. 2012)
„Medvedev threatens US over missile shield“, *The Guardian* (23. 11. 2011),
<http://www.guardian.co.uk/world/2011/nov/23/medvedev-threatens-us-missile-shield> (ověřeno k 11. 12. 2012)

„Mission“, Polish American Congress, <http://www.pac1944.org/org/mission1page.pdf>
(staženo 17. 6. 2012)

„Mission Statement“, U.S. Department of State,
<http://www.state.gov/s/d/rm/index.htm#mission>, (staženo 10. 9. 2012)

„Next U.S. President to Continue European Missile Defense Project, Agency Chief Says“, Nuclear Threat Initiative, <http://www.nti.org/gsn/article/next-us-president-to-continue-european-missile-defense-project-agency-chief-says/> (staženo dne 1. 11. 2012)

„New START“, U.S. Department of State,
<http://www.state.gov/t/avc/newstart/index.htm> (staženo dne 7. 11. 2012)

„Poland: Security for Development“, United States Central Command,
<http://www.centcom.mil/poland/> (staženo 20. 10. 2012)

„Poland postpones Iraq withdrawal“, *BBC News*, 27. 12. 2005,
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4562838.stm> (staženo 20. 10. 2012)

„Polish American Congress“, Polish American Congress,
<http://www.pac1944.org/org/aboutus.htm> (staženo 17. 6. 2012)

„Polish Ancestry“, Polish Ancestry Maps,
<http://www.epodunk.com/ancestry/Polish.html> (staženo 17. 6. 2012)

„Polish Missile Defense Plan Puts Poland First“, The German Marshall Fund of the United States, <http://blog.gmfus.org/2012/08/11/polish-missile-defense-plan-puts-poland-first/> (ověřeno k 11. 12. 2012)

„Polish Solidarity Leader Address (Nov.15 1989)“, C-SPAN Video Library, <http://www.c-spanvideo.org/program/9914-1> (staženo 15. 10. 2012)

„Polityka wizowa i sprawa polska“, Biuletyn Migracyjny, <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/dodatek-36-czerwiec-2012/polityka-wizowa-usa-a-sprawa-polska> (staženo dne 2. 2. 2013)

„President Woodrow Wilson’s Fourteen Points“, The Avalon Project: Documents in History, Law and Diplomacy (Yale Law School), http://avalon.law.yale.edu/20th_century/wilson14.asp, (staženo 10. 9. 2012)

„Protocol of proceedings and communiqué of Yalta Conference“, FRUS, http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS_idx?type=turn&id=FRUS.FRUS1945Berlinv02&entity=FRUS.FRUS1945Berlinv02.p1778&isize=text (staženo 1. 10. 2012)

„Radosław Sikorski Minister Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej“, Radek Sikorski (oficjalna strona pošta na Sejm RP), <http://www.radeksikorski.pl/o-mnie/> (staženo dne 1. 11. 2012)

„Records Relating to the Katyn Forest Massacre at the National Archives“, National Archives, <http://www.archives.gov/research/foreign-policy/katyn-massacre/> (staženo 14. 9. 2012)

„Remarks at the Welcoming Ceremony in Warsaw“, George Bush Presidential Library and Museum, http://bushlibrary.tamu.edu/research/public_papers.php?id=652&year=1989&month=7 (staženo 1. 10. 2012)

„Remarks by President Obama: Hradcany Square, Prague, Czech Republic“, The White House, http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-President-Barack-Obama-In-Prague-As-Delivered (staženo dne 2. 11. 2012)

„Remarks to Citizens in Hamtramck, Michigan“, George Bush Presidential Library and Museum, http://bushlibrary.tamu.edu/research/public_papers.php?id=326&year=&month= (staženo 1. 10. 2012)

„Report to Congressional Committees: NATO - U.S. Assistance to Partnership for Peace (July 2001)“, U.S. Government Printing Office.

<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GAOREPORTS-GAO-01-734/pdf/GAOREPORTS-GAO-01-734.pdf> (stażeno 17. 10. 2012)

„Rodział IV: SEJM I SENAT“, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Tekst uchwalony w dniu 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe),

<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> (stażeno dne 25. 10. 2012)

„Security Council Condemns, „in Strongest Terms“, Terrorist Attacks on the United States – Press Release SC/7143“, The United Nations Organizations,

<http://www.un.org/News/Press/docs/2001/SC7143.doc.htm> (stażeno 20. 10. 2012)

„Security Council Imposes Additional Sanctions on Iran, Voting 12 in Favour to 2 Against, with 1 Abstention“, United Nations Security Council,

<http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sc9948.doc.htm> (stażeno dne 7. 11. 2012)

„Stany Zjednoczone a sprawa Polski w czasie II wojny światowej“, Konflikty.pl: portal historyczno-militarny.

http://www.konflikty.pl/a,1686,II_wojna_swiatowa,Stany_Zjednoczone_a_sprawa_Polski_w_czasie_II_wojny_swiatowej.html (stażeno 10. 9. 2012)

„Statement by the North Atlantic Council (15.9.2001)“, NATO,

<http://www.nato.int/docu/pr/2001/p01-124e.htm> (stażeno 20. 10. 2012)

„Sfałszowane wybory – 19 stycznia 1947 roku“, Instytut pamięci narodowej

<http://www.ipn.gov.pl/portal/pl/203/4427> (stażeno 1. 10. 2012)

„The Candidates on U.S. Policy toward Russia“, Council on Foreign Relations,

<http://www.cfr.org/us-election-2008/candidates-us-policy-toward-russia/p14946>

(stażeno dne 7. 11. 2012)

„The Tehran Conference, 1943“, U.S. Department of State: Office of the Historian,

<http://history.state.gov/milestones/1937-1945/TehranConf> (stażeno 14. 9. 2012)

„The Jews in Poland: Official report of the American and British Investigating“, Cornell University Library,

<http://archive.org/stream/cu31924028644783#page/n3/mode/2up> (stażeno 10. 9. 2012)

„The Morgenthau: A Legacy of Service“, Museum of Jewish Heritage.

<http://www.mjhny.org/morgenthau/learn.html> (stażeno 10. 9. 2012)

„U.S. Code § 1187 Visa waiver program for certain visitors”, Cornell University Law School, http://www.law.cornell.edu/uscode/uscode08/usc_sec_08_00001187----000-.html (staženo dne 2. 2. 2013)

„U.S.-Russia Relations: “Reset” Fact Sheet”, The White House, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/us-russia-relations-reset-fact-sheet> (staženo dne 7. 11. 2012)

„United Nations Security Council: Resolution 1441 (2002)”, United Nations, <http://www.un.org/Depts/unmovic/documents/1441.pdf> (staženo dne 25. 10. 2012)

„US 'helped Russia cover up Second World War Katyn Forest massacre'”, *The Independent* (12. 9. 2012), <http://www.independent.co.uk/life-style/history/us-helped-russia-cover-up-second-world-war-katyn-forest-massacre-8122111.html> (staženo 14. 9. 2012)

„Visa Waiver Program”, The Department of State, http://travel.state.gov/visa/temp/without/without_1990.html#vwp (staženo 17. 6. 2012)

„Walesa Makes Historic Speech to Congress: Solidarity Leader Feted By Joint Session; Bush Promises More Aid to Poland”, (*The Harvard Crimson* 16. 11. 1989), <http://www.thecrimson.com/article/1989/11/16/walesa-makes-historic-speech-to-congress/> (staženo 16. 10. 2012)

„Wybory do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzane na dzień 21 października 2007”, Wybory do Sejmu, <http://wybory2007.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/W/index.htm> (staženo dne 20. 10. 2012)